

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Elvira Croner

Kvinnors autonomi – då och nu

En analys av rättsutvecklingen och synen på surrogatskap och abort

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Elsa Trolle Önnerfors

Termin för examen: Period 1 VT2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRKORTNINGAR	5
1 INLEDNING	6
1.1 Syfte och frågeställningar	6
1.2 Bakgrund	7
1.2.1 Definition av surrogatskap	7
1.2.2 Nuvarande reglering	8
1.2.3 Altruistiska eller kommersiella motiv	8
1.2.4 Moderskapspresumtion	9
1.2.5 Barnets bästa och människovärdesprincipen	9
1.2.6 Abort i Sverige	9
1.3 Terminologi	10
1.4 Avgränsning	10
1.5 Material	11
1.6 Forskningsläge	12
1.7 Metod och perspektiv	13
1.8 Disposition	13
2 DEBATTEN KRING SURROGATSKAP I RIKSDAGEN	15
2.1 Riksdagstryck fram till SOU 2016:11	15
2.2 Statens medicinsk-etiska råd	18
2.2.1 Majoriteten om altruistiska surrogatskap	18
2.2.2 Minoriteten om altruistiska surrogatskap	19
2.3 SOU 2016:11 Olika vägar till föräldraskap	20
2.3.1 Kommersiella surrogatskap	21
2.3.2 Altruistiska surrogatskap	23
2.3.2.1 Bättre än alternativa tillvägagångsätt	24
2.3.2.2 Barnets bästa	25
2.3.2.3 Kvinnans bästa och människovärdesprincipen	25
2.3.2.4 Frivillighet och ångerrätt	27
2.3.2.5 Sammantagen bedömning	28
2.3.3 SMER:s remissvar	28
3 ARGUMENT FÖR SURROGATSKAP	30

3.1	Ofrivilligt barnlösa	30
3.2	Normbrytande	30
3.3	Självbestämmanderätten	31
3.3.1	Frihetsdoktrin	33
3.3.2	Prostitution	33
3.3.3	Frivillighet och ökning av kommersiella surrogatskap	34
3.4	Människohandel	35
4	ARGUMENT MOT SURROGATSKAP	36
4.1	Surrogatmodern	36
4.1.1	Kravet på en frånvarande förälder	36
4.1.2	Biologisk koppling	37
4.2	Människohandel	37
4.3	Exploatering	39
4.4	Prostitution	40
4.5	Altruistiska surrogatskap	41
4.5.1	Normalisering	41
4.5.2	Frivillighet	42
5	ABORT	44
5.1	Abortens historia	44
5.2	1938 års abortlag	44
5.3	Ansökningsprocessen	45
5.4	Ett samhälle i förändring	46
5.4.1	Polenaffären	46
5.4.2	Positivt förmyndarskap	47
5.4.3	Sexliberalism och kvinnorörelsen	48
5.5	Fri abort	48
6	ANALYS	50
6.1	Likheter i argumentationen för surrogatskap och fri abort	50
6.2	Skillnader i argumentationen för surrogatskap och fri abort	51
6.3	Likheter i argumentationen mot surrogatskap och fri abort	51
6.4	Skillnader i argumentationen mot surrogatskap och fri abort	53
6.5	Analys av argumenten	53
6.5.1	Exploatering, påtryckningar och frivillighet	53
6.5.2	Synen på kvinnan	55

6.5.3	Sammanfattning	56
6.6	Förändrat skyddsobjekt	56
7	SAMMANFATTANDE SLUTSATS	58
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	59

Summary

Surrogacy is a current and often debated issue. Neither altruistic nor commercial surrogacy is allowed in Sweden. When surrogacy was first discussed in the 1980s most parties were restrictive and spoke of surrogacy as a foreign and immoral phenomenon. Over the years, however, more parties have opened up for discussing the matter.

In SOU 2016: 11, the possibility of surrogacy in Sweden was investigated. They concluded that commercial surrogacy could not be considered ethically acceptable. The inquiry therefore chose only to investigate altruistic surrogacy. They weighed the pros and cons. The inquiry finally came to the conclusion that altruistic surrogacy could be considered ethically acceptable if the woman voluntarily agrees. However, there was a great fear that the woman's willingness could not be guaranteed. Above all, the risk was considered great that she would be pressured by her surroundings and thus feel compelled. Surrogacy would therefore not be allowed in Sweden, neither on commercial nor altruistic grounds.

The general debate has given rise to much of the same argumentation. Those who are in favor of surrogacy are mostly liberal actors who believe that a permit would secure a woman's right to self-determination. Opponents, especially feminists and social democrats as well as left-wing parties, believe that surrogacy equates human trafficking and exploitation of women. Most of all, it is also feared that the woman's willingness cannot be guaranteed.

The debate about abortion was most relevant between the 1930s and well into the 1970s. During the period, the legislation changed and went from a restrictive regulation to a more liberal law that allowed free abortion. Those who were in favor of free abortion argued for women's right to self-determination. Opponents of free abortion feared that the woman could be affected by pregnancy depression and thus not be sufficiently clear-sighted.

They also believed that the woman could be influenced by the father or that she would regret the decision afterwards. In 1974, free abortion was introduced after a long debate.

The debate about surrogacy is reminiscent of that of free abortion. In both cases, the argument is that the woman should have the right to self-determination. The objectors argued in both debates that she would not be sufficiently clear-sighted to make a valid decision. The arguments suggest that the protected objects have changed, from society as the main object of protection to the individual's right to self-determination. Today, the primary object of protection seem to be a desire to protect the woman from the risk of being affected by power relations and structures in society. The argumentation points to a view of the woman as unable to make clear decisions and to protect herself. It results in a guardianship over the woman.

Sammanfattning

Surrogatskap är en aktuell och omdebatterad fråga. Varken altruistiska eller kommersiella surrogatskap är tillåtna i Sverige. Surrogatskap är en relativt ny företeelse och diskuterades för första gången på 1980-talet i riksdagen. Till en början var de flesta partier restriktivt inställda och talade om surrogatskap som en främmande och osedlig företeelse. Med åren öppnades det dock upp för en diskussion i riksdagen.

I SOU 2016:11 undersöktes möjligheten till surrogatskap i Sverige. Utredningen kom fram till att kommersiella surrogatskap inte kunde anses etiskt godtagbara och därför undersöktes enbart altruistiska surrogatskap. De vägde för- och nackdelar. Utredningen kom slutligen fram till att altruistiska surrogatskap kunde anses som etiskt godtagbart om kvinnan ställde upp frivilligt. Det fanns dock en stor rädsla för att kvinnans frivillighet inte kunde garanteras. Främst ansågs risken stor för att hon skulle få påtryckningar från omgivningen och därmed känna sig tvingad. Surrogatskap skulle därmed inte tillåtas i Sverige, varken på kommersiella eller altruistiska grunder.

Den allmänna debatten har gett upphov till i stor del samma argumentation. De som är för surrogatskap är mestadels liberala aktörer och de menar att ett tillåtande skulle säkra kvinnans självbestämmanderätt. Motståndarna, framförallt feminister och socialdemokrater samt vänsterpartister, menar att surrogatskap innebär människohandel och en exploatering av kvinnor. Framförallt befaras också kvinnans frivillighet inte kunna garanteras.

Abortfrågan var som mest aktuell från 1930-talet till en bit in på 1970-talet. Under perioden förändrades lagstiftningen och gick från en restriktiv reglering till en liberalare abortlag som tillät fri abort. De som var för fri abort argumenterade för kvinnors självbestämmanderätt. Motståndarna till fri abort befarade att kvinnan kunde vara påverkad av graviditetsdepression

och därmed inte vara tillräckligt klartänkt. De menade också att kvinnan skulle kunna påverkas av den tilltänkta fadern eller att hon skulle ångra beslutet i efterhand. 1974 infördes fri abort efter en lång debatt i riksdagen.

Debatten om surrogatskap påminner om den om fri abort. Argumentationen tar i båda fall syfte på att kvinnan borde ha självbestämmanderätt alternativt inte skulle vara tillräckligt klartänkt. Argumenten talar för att skyddsobjekten har förändrats. Från samhället till individens självbestämmanderätt som främsta skyddsobjekt. Idag är det istället risken att kvinnan skulle påverkas av maktförhållanden och strukturer samt en vilja att skydda kvinnan som är primärt. Argumentationen springer ur en syn på kvinnan som oförmögen att ta beslut samt att värna om sig själv och mynnar ut i ett förmyndarskap över kvinnan.

Förkortningar

Art.	Artikel
Bet.	Betänkande
Et al.	Et alia
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
hbtq	Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner
KD	Kristdemokraterna
M.fl.	Med flera
Mot.	Motion
MP	Miljöpartiet
Nr	Nummer
Prop.	Proposition
RFSL	Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter
RFSU	Riksförbundet för sexuell upplysning
S	Socialdemokraterna
SLF	Sveriges kvinnliga läkares förening
SMER	Statens medicinsk-etiska råd
SOU	Statens offentliga utredningar
SR	Sveriges radio
SVT	Sveriges television

1 Inledning

Abrams hustru Saraj hade inte fött honom några barn. Hon hade en egyptisk slavflicka som hette Hagar, och en dag sade Saraj till Abram: ”Herren har gjort mig ofruktsam. Gå till min slavflicka, kanske kan jag få barn genom henne.”¹

Världens första dokumenterade surrogatskap skedde när Ismael, son till Abram och Saraj, föddes via slavkvinnan Hagar. Åtminstone enligt gamla testamentet. Detaljerna kring hur surrogatskapet arrangerades när Ismael blev till kan endast spekuleras kring. Den teknik som finns att tillgå idag existerade inte när Abram och Saraj ville bli föräldrar, det får därför vara osagt om det var ett surrogatskap i dagens mening. En lärdom från detta bibliska surrogatskap är åtminstone att idén om att en surrogatmoder kan hjälpa ofrivilligt barnlösa par har funnits sedan lång tid tillbaka.²

1.1 Syfte och frågeställningar

Detta arbete syftar till att undersöka argumentationen kring surrogatskap i Sverige idag och jämföra med argumentationen som föranledde förändringarna i svensk abortlagstiftning. Utgångspunkt tas främst från SOU 2016:11. För att få en bredare förståelse och för att kunna kartlägga den allmänna debatten kommer övrig media tillsammans med lagstiftande aktörer redogöras för. Syftet ger upphov till följande frågeställningar:

- Vad är argumenten för surrogatskap, finns det likheter och skillnader till abortdebatten?
- Vad är argumenten mot surrogatskap, finns det likheter och skillnader till abortdebatten?
- Vad kan tänkas ligga bakom argumenten och de olika synsätten?

---

¹ 1 Mos 16:1-14.

² Sveriges Radio: ”Kropp och Själ – Surrogatbarn föds utanför den svenska sjukvården”, <<https://sverigesradio.se/avsnitt/1036478>>, besökt 2021-05-12.

1.2 Bakgrund

Surrogatskap har de senaste åren blivit ett mer förekommande förfarande. Till en början var surrogatskap mest förknippat med fattiga länder i öst men med åren har marknaden för surrogatskap förflyttats till länder som USA, Ukraina och Ryssland. Allt fler barn kommer till Sverige genom surrogatskap och samtidigt minskas antalet adoptioner.³ Efterfrågan är stor och många ofrivilligt barnlösa par önskar få barn med genetisk koppling.⁴

Att surrogatskap är ett aktuellt ämne blir inte minst tydligt i populärkultur. I den populära serien Vänner har ämnet berörts och flera offentliga personer har uppmärksammats när de valt att använda sig av surrogatskap.⁵ Som exempel kan nämnas Sarah Jessica Parker, Michael Jackson och Michael Biehn.⁶ På senaste tiden har även de omåttligt inflytelserika och aktuella världskändisarna Kim Kardashian West och Kanye West valt att använda sig av surrogatskap.⁷

1.2.1 Definition av surrogatskap

Surrogatskap innebär att en kvinna genomgår en graviditet och förlossning åt någon annan.⁸ Genom surrogatskap ämnar inte surrogatmodern vara den juridiska modern, inte heller eftersträvar hon en social föräldraroll. Surrogatmodern har vanligtvis blivit gravid genom assisterad befruktning

---

³ SVT: "Antalet barn som föds med surrogat ser ut att bli fler än internationella adoptioner", SVT granskning, <<https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/antalet-barn-som-fods-med-surrogat-ser-ut-att-bli-fler-an-internationella-adoptioner>>, besökt 2021-05-05.

⁴ Mägi och Zimmerman (2015) s.164.

⁵ Ancy K Sunny: "How friends introduced me to lesbianism, surrogacy and foosball", <<https://www.theweek.in/leisure/society/2019/08/31/how-friends-introduced-me-to-lesbianism-surrogacy-and-foosball.html>>, besökt 2021-05-05.

⁶ Ekman (2011) s. 134.; Luchina Fisher: "Sarah Jessica Parkers surrogate gives birth to twins", ABC News, <<https://abcnews.go.com/Entertainment/ReproductiveHealth/story?id=7908689&page=1>>, besökt 2021-05-05; Sveriges Radio: "Kropp och Själ – Surrogatbarn föds utanför den svenska sjukvården", <<https://sverigesradio.se/avsnitt/1036478>>, besökt 2021-05-12.

⁷ Luchina Fisher: "Kim Kardashian West explains why she chose surrogate for her third child", ABC News, <<https://abcnews.go.com/GMA/Culture/kim-kardashian-west-explains-chose-surrogate-child/story?id=53715998>>, besökt 2021-05-05.

⁸ Mägi och Zimmerman (2015) s. 164.

och ofta används de tilltänktas föräldrarnas ägg och spermier.⁹ Detta kallas fullständigt surrogatskap och innebär att surrogatmodern inte har en genetisk koppling till barnet. Hon är därmed inte genetisk moder utan enbart biologisk moder. Det kan förekomma att ägg och/eller spermier kommer från donatorer eller från surrogatmodern själv. Partiellt surrogatskap avser de fall när surrogatmoderns egna ägg befruktats. I dessa situationer blir surrogatmodern både genetisk och biologisk moder.¹⁰

1.2.2 Nuvarande reglering

I Sverige är surrogatskap inte legaliserat och svensk sjukvård får inte erbjuda surrogatskap.¹¹ Surrogatskap är dock inte kriminaliserat och det är därmed tillåtet att genomföra så kallade informella surrogatskap. Informella surrogatskap skulle kunna bestå av heminseminationer eller att den tilltänka föräldern genomför ett samlag med surrogatmodern, även kallat traditionella surrogatskap.¹² Det är inte heller olagligt att genomgå surrogatskap i andra länder.¹³

1.2.3 Altruistiska eller kommersiella motiv

Surrogatskap brukar klassificeras olika beroende på motivet bakom surrogatskapet. Det rör sig om altruistiska och kommersiella surrogatskap. Altruistiska surrogatskap innebär att en kvinna bär ett barn åt någon annan enbart på grund av att hon önskar ge hen en chans att få barn, och inte för en ekonomisk vinning.¹⁴ Surrogatmodern kan däremot få ersättning för eventuella utgifter eller lönebortfall som uppkommer på grund av surrogatskapet.¹⁵ Oftast sker altruistiskt surrogatskap från någon närstående

---

⁹ Göran Hermerén: "Surrogatmoderskap: varför – och varför inte?", Läkartidningen, <<https://lakartidningen.se/lt-debatt/2011/01/surrogatmoderskap-varfor-och-varfor-inteae/>>, besökt 2021-04-11.

¹⁰ SMER 2013 s. 155.

¹¹ Mägi och Zimmerman (2015) s. 165.

¹² Sveriges Radio: "Kropp och Själ – Surrogatbarn föds utanför den svenska sjukvården", <<https://sverigesradio.se/avsnitt/1036478>>, besökt 2021-05-12; Mägi och Zimmerman (2015) s. 165.

¹³ Mägi och Zimmerman (2015) s. 166.

¹⁴ SMER 2013 s. 156.

¹⁵ Mägi och Zimmerman (2015) s. 165.

till paret som önskar utöka sin familj. Storbritannien och Nederländerna tillåter altruistiska surrogatskap.¹⁶

Alternativet är att surrogatmodern får ersättning för tjänsten hon utför. Detta brukar kallas kommersiella surrogatskap. Det är bland annat tillåtet i vissa delstater i USA.¹⁷

1.2.4 Moderskapspresumtion

I Sverige finns det en så kallad moderskapspresumtion, eller mater est-regel. Det innebär att den kvinnan som föder ett barn presumeras vara modern. Kvinnan som föder ett barn blir därmed, i rättslig mening, barnets mamma.¹⁸

1.2.5 Barnets bästa och människovärdesprincipen

Principen om barnets bästa ger barn ett rättsligt skydd. Begreppet har ingen klar definition och är dynamiskt. Det ska därmed göras en bedömning kring barnets bästa i varje enskilt fall. Enligt artikel 3.1 i FN:s barnkonventionen ska alla åtgärder som rör barn sätta barnets bästa först.¹⁹ Principen gäller såväl i den offentliga som i den privata sfären.²⁰

Människovärdesprincipen innefattar mycket. Mest relevant för nedanstående arbete är principen om att ingen människa ska användas för någon annans syfte.²¹

1.2.6 Abort i Sverige

Abort är sedan 1974 fri i Sverige. Det innebär att en kvinna kan, utan krav på orsak eller utredning, genomgå en abort. Med abortlagen ses fostret som

---

¹⁶ SMER 2013 s. 156.

¹⁷ SMER 2013 s. 156.

¹⁸ 1 kap 7 § FB.

¹⁹ I Art. 3.1 FN:s konventionen om barnets rättigheter.

²⁰ FN:s Barnrättskommittés allmänna kommentar nr 14.

²¹ SMER 2013 s. 22.

en del av kvinnans kropp.²² Innan aborten blev fri var kvinnan tvungen att genomgå en omfattande utredning och ansökningsprocess för att få en möjlighet att bli beviljad abort.²³

1.3 Terminologi

Enligt somliga finns det en distinktion mellan begreppet *surrogatmödraskap* och *surrogatmoderskap*.²⁴ Skillnaden ligger enligt filosofen Ulla Holm i att *modrande* syftar på det kvinnan gör när hon tar hand om ett barn medan *mödrande* avser det biologiska moderskapet. På engelska används begreppet *surrogacy*, vilket skulle kunna översättas till surrogatskap. En något mer neutral beskrivning eftersom det inte tar syfte på ett moderskap.²⁵

Nedan kommer ordet surrogatskap användas och syftar då på själva förfarandet. Ordet surrogatmoder avser hädanefter kvinnan som bär barnet under förfarandets gång och de som beställt barnet benämns i detta arbete som de tilltänkta föräldrarna.

1.4 Avgränsning

Arbetet kommer avhandlas utifrån perspektivet av en cisperson²⁶. Det kommer därför inte behandlas med hänsyn till problematik som skulle kunna beröra transsexuella personer i förhållande till surrogatskap. Framförallt är perspektivet i arbetet utifrån kvinnor och deras rättigheter. Arbetet avgränsas till att inte utreda huruvida surrogatskap i sig borde legaliseras i Sverige eller inte. Det kommer därför inte utredas om surrogatskap är förenligt med barnets bästa. Arbetet ämnar inte heller ge en uttömmande beskrivning av rättsläget. Därav kommer inte rättsfall tas upp. Likaså är inte syftet att ge en fullständig redogörelse av riksdagsdebatten.

---

²² Se abortlag (1974:595) 1 §; Prop. 1974:70.

²³ Lennerhed (2017) s. 29.

²⁴ Jönsson (2003) s. 14f.

²⁵ Jönsson (2003) s. 15.

²⁶ Avser i detta arbete att könsidentitet samt juridiskt kön stämmer överens med det biologiska könet. Se Institutet för språk och folkminne: "Cisperson", <<https://www.isof.se/sprak/nyord/nyord/aktuellt-nyord-2002-2015/2014-06-02-cisperson.html>>, hämtad 2021-05-22.

Störst fokus har lagts på SOU 2016:11 och riksdagstryck som nämns innan dess tas upp i exemplifierande syfte för att måla upp en tydligare bild av debatten. Syftet med arbetet är inte heller att utreda om nuvarande reglering för barn födda i surrogatskap utomlands, där de tilltänkta föräldrarna är svenska, är tillräcklig. Därmed faller även fastställande av föräldraskap utanför arbetets omfång.

Arbetet behandlar argumentationen kring abort från ungefär 1930-talet till 1970-talet. De reproduktiva och sexuella rättigheter som diskuterades samtida med abortdebatten kommer falla utanför arbetets omfång. Abort är fortfarande ett aktuellt ämne men på grund av arbetets omfång lämnas nuvarande argumentation om abort utanför.

1.5 Material

Under arbetets gång har sedvanliga juridiska källor, såsom riksdagstryck och författningar, använts för att klargöra motiven till lagstiftningen. SOU 2016:11 undersökte om altruistiska surrogatskap skulle tillåtas i Sverige och har legat till stor grund för arbetet. I betänkandet framkommer nämligen tydligt vilka argument för och emot som tagits upp av utredaren. Material i form av riksdagstryck som berör surrogatskap har främst varit aktuella från millennieskiftet och framåt. Även rapporter från Statens medicinsk-etiska råd (SMER) har legat till grund för arbetet. Rapporterna saknar juridiskt perspektiv men har kartlagt etiska dilemman och argument. SMER:s rapporter har även varit aktuella i riksdagens utredningar, därav har det varit väsentliga för följande arbete.

Material av mer samhällsvetenskaplig karaktär har också varit hjälpsamt för att få en vidare bild av debatten. Däribland har ”Varat och varan – prostitution, surrogatmödraskap och den delade människan” av Kajsa Ekis Ekman, journalist och författare, och ”Kvinnotrubbel: abort i Sverige 1938-1974” av Lena Lennerhed, professor i idéhistoria, fungerat vägledande. Ekman är inte forskare utan journalist, vilket har tagits med i beaktning ur ett källkritiskt perspektiv. Hennes verk bygger dock på ett utbrett

forskningsunderlag och har bland annat använts i SOU 2016:11. Material av mer samhällsvetenskapligt karaktär har varit väsentlig för att kunna redogöra för samhällets syn och den allmänna debatten på surrogat- och abortfrågan. Utöver det har även dagspress använts för att reda ut klimatet i debatten.

Avsnittet om abort bygger till stor del på min tidigare undersökning av rättsutvecklingen av abortfrågan från en fördjupningskurs i rättshistoria.

1.6 Forskningsläge

Eftersom det saknas lagstiftning på området kopplat till surrogatskap är tidigare forskning något begränsad ur ett juridiskt perspektiv. Jane Stoll, universitetslektor i civilrätt, har i sin doktorsavhandling ”Surrogate arrangements and legal parenthood” undersökt rättsliga aspekter vid surrogatskap. Stolls främsta syfte var fastställandet av föräldraskap efter surrogatskap genomförts, vilket detta arbete inte berör.²⁷ Därav har Stolls avhandlingen inte legat till grund för detta arbete.

Tidigare forskning som avhandlar surrogatskap i Sverige är i stor utsträckning filosofiskt inriktad och utreder det etiska dilemma som surrogatskap innebär. Som exempel kan fil. dr. Kutte Jönsson nämnas. I sin doktorsavhandling har Jönsson gjort en moralfilosofisk undersökning. Hans avhandling ”Det förbjudna mödraskapet – en moralfilosofisk undersökning av surrogatmödraskap” har använts av bland annat SOU 2016:11. I följande arbete har det varit av stor vikt eftersom avhandlingen belyser flertalet av argumenten för surrogatskap.

När det kommer till abortens historia handlar en stor del av tidigare studier om abortpolitiken. Flera historiker har undersökt abortfrågan och politiken under 1900-talet, däribland professor och historiker Ann-Katrin Hatje i sin doktorsavhandling ”Befolkningsfrågan och välfärden - debatten om familjepolitik och nativitetsökning under 1930- och 1940-talen” samt Lena

---

²⁷ Stoll (2013) s. 33ff.

Lennerhed i ”Kvinnotrubbel: abort i Sverige 1938-1974”. Med hänsyn till arbetets begränsade omfång och syfte har Hatjes avhandling ansetts övertalig. Hatjes avhandlingen är begränsad till tidsperioden 1930- till 1940-tal, medan Lennerheds ”Kvinnotrubbel: abort i Sverige 1938-1974” har berört ett bredare tidsperspektiv.²⁸ Därmed har Lennerheds bok legat till grund för redogörelsen om abortens historia i detta arbete.

1.7 Metod och perspektiv

Eftersom arbetet syftar till att beskriva argumentationen och den allmänna debatten bakom nuvarande surrogat- och abortlagstiftning har rättsanalytisk metod använts. Den rättsanalytiska metoden ämnar inte fastställa gällande rätt och söker inte heller efter en lösning på juridiska problem. Istället tillåter metoden en analys av rätten och i vissa fall även att kritiserade den. Metoden öppnar dessutom upp för en större variation på materialet som ligger till grund för arbetet. Rättsanalytisk metod tillåter även ett undersökande av informell rätt, det vill säga det som sker utanför den officiella rättsbildningen.²⁹ Eftersom arbetet ämnar att redogöra för diskussionen över tid har även rättshistorisk metod tillämpats. Metoden gör det möjligt att förstå ämnet utifrån en historisk utveckling.³⁰

Den rättshistoriska och rättsanalytiska metoden för naturligen med sig ett rättsutvecklingsperspektiv. I analys och slutsats kommer ett kritiskt perspektiv tillämpas.

1.8 Disposition

Arbetet består av en inledning där en bakgrund för kommande analys ges. Nedan kommer surrogatskap såsom det nämns i riksdagen redogöras för, framförallt utgör SOU 2016:11 en väsentlig del. Därefter beskrivs det hur surrogatskap diskuteras i den allmänna debatten. Argument för och emot surrogatskap kommer redovisas. Sedan redogörs i korthet för abortens

---

²⁸ Se Hatje (1974).

²⁹ Sandgren (2018) s. 50ff.

³⁰ Sandgren (2018) s. 57f; Musson och Stebbings (2012) s. 3f.

historia i Sverige samt de tankar och idérörelser som ledde till förändring.
Slutligen förs en diskussion och analys som avslutas med en slutsats.
Argumentationen bakom surrogatskap kommer ha störst utrymme i följande
arbete och abortdebatten används främst som material att jämföra med
eftersom debatterna påminner om varandra.

2 Debatten kring surrogatskap i riksdagen

Debatten om surrogatskap hänger tätt ihop med frågor om etik.³¹ Eftersom surrogatskap inte var möjligt före senare delen av 1900-talet är debatten om surrogatskap relativt ny. Diskussionen om surrogatskap började på 1970-talet i USA.³² I Sverige var det dock först aktuellt ett tiotal år senare.³³

2.1 Riksdagstryck fram till SOU 2016:11

När surrogatskap först diskuterades i riksdagstryck nämndes det i förbifarten. Det berördes exempelvis i förhållande till frågor om abort eller assisterad befruktning. Det var således inte frågan om surrogatskap som var av intresse eller huvudämnet i debatten. I ett betänkande från slutet på 1980-talet konstaterades det att surrogatskap hindrades av flera anledningar, bland annat svensk moderskapspresumtion.³⁴

Det som genomsyrade tonen i den tidiga debatten om surrogatskap var att det pratades om som något främmande. Det beskrevs som en ny företeelse som Sverige borde passa sig för och förbereda sig emot.³⁵ Däribland nämndes surrogatskap som argument till varför Sverige borde ha ny reglering kring abort. Kristdemokraterna hävdade i en motion från början på 1990-talet ett behov av ett bestämmande om en livsgräns. De ogillade den tankeidé som kom med 1974 års abortlag, det vill säga att barnet ansågs tillhöra kvinnokroppen, och ville således stärka det ofödda barnens rättigheter.³⁶

---

³¹ SMER: ”Surrogatmoderskap”, <<https://smer.se/teman/livets-borjan/surrogatmoderskap/>>, besökt 2021-05-07.

³² Ekman (2011) s. 128f.

³³ Se Bet. 1987/88:SoU26.

³⁴ Bet. 1987/88:SoU26.

³⁵ Se bl.a. bet. 1987/88:SoU26, mot. 1991/92:So455 och mot. 1997/98:So14.

³⁶ Mot. 1991/92:So455.

Vi vet att befruktade ägg, s.k. embryon, kan frysas ner och hållas nerfrusna i årtal och att dessa embryon kan tinas och inplanteras i en s.k. surrogatmamma. Detta visar tydligt att lagstiftningen måste uttala från vilket ögonblick "livets okränkbarhet" ska respekteras. I dag vill knappast någon initierad forskare avvisa påståendet att det inom en överblickbar framtid kommer att vara möjligt att hålla hela fosterutvecklingen utanför kvinnans kropp.³⁷

Några år senare var frysförvaring av befruktade ägg uppe för debatt. I en motion av en socialdemokratisk riksdagsledamot hördes ännu en gång surrogatskap talas om som en skrämmande ny företeelse.³⁸

Stor försiktighet måste råda vid manipulerande av mänskligt liv. Det är viktigt att de gränser som finns i dag beträffande provrörsbefruktning upprätthålls så att inte äggdonation och surrogatmammor kommer ifråga.³⁹

Under 2000-talet blev assisterad befruktning och surrogatskap en återkommande diskussion i riksdagen.⁴⁰ I en motion från mitten av 2000-talet diskuterades biopolitik av kristdemokraterna. Här nämndes medicinsk forskning och hur de nya metoderna kunde minska respekten för livet. Det fördes också en diskussion om rätten till spermadonation. Som argument mot spermadonation nämndes surrogatskap. Kristdemokraterna menade att homosexuella män riskerade diskrimineras om spermadonation tilläts. Detta på grund av att spermadonation skulle öppna upp möjligheten för homosexuella kvinnor att få barn, men eftersom surrogatskap inte var tillåtet skulle homosexuella män gå miste om den möjligheten.⁴¹ Socialutskotten var tillika negativt inställda och kom i ett betänkande fram till att surrogatskap inte skulle tillåtas. De menade att förfarandet inte kunde vara etiskt godtagbart.⁴²

---

³⁷ Mot. 1991/92:So455.

³⁸ Mot. 1997/98:So14.

³⁹ Mot. 1997/98:So14.

⁴⁰ Se bl.a. mot. 2005/06:So712 och mot. 2008/09:So559.

⁴¹ Mot. 2005/06:So712.

⁴² Bet. 2005/06:SoU16 s. 30.

Det var således med stor försiktighet som frågan diskuterades och ännu fanns det inte en vilja hos riksdagen att undersöka möjligheterna. Det skulle dock förändras. Flera partier blev mot slutet av 2000-talet intresserade av att undersöka frågan. Däribland miljöpartiet som i en motion från 2008 uttryckte en vilja att få ärendet utrett.⁴³

Varför är det oetiskt att låta en kvinna som så önskar dela med sig av glädjen att få barn? Varför skulle ett barn som uppenbarligen är så efterlängtat att föräldrarna gjort sig stora besvär för att få det ha det sämre än ett barn som inte var planerat?⁴⁴

Under samma period framkom det att socialdemokraterna ställde sig negativa till en tillåtande reglering. Socialdemokrat och före detta riksdagsledamot Carina Hägg uttryckte en rädsla kring människohandel och menade att förfarandet var oetiskt samt skulle strida mot ambitioner om jämlikhet.⁴⁵ Det rådde därmed oenighet bland partierna. Surrogatskap var för vissa en fråga som kunde utredas medan andra partier ansåg att det var självklart ett otänkbart förfarande.⁴⁶

Debatten om surrogatskap har varit aktuell även i EU. 2011 kom en resolution från EU-parlamentet som berörde våld mot kvinnor. I resolutionen uppmanades medlemsländer ta surrogatskap och dess konsekvenser på allvar. De menade att surrogatskap var att se som ett utnyttjande av kvinnors kroppar och deras reproduktiva organ. Dessutom nämnde de att surrogatskap riskerade öka handeln med kvinnor och barn samt illegala adoptioner över nationsgränser.⁴⁷

---

⁴³ Mot. 2008/09:So559 s. 4f.

⁴⁴ Mot. 2008/09:So559 s. 4.

⁴⁵ Skriftlig fråga 2007/08:1594.

⁴⁶ SVT Nyheter: "Surrogatfrågan splittrar partierna", <<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/surrogatfragan-splittrar-partierna>>, besökt 2021-05-15.

⁴⁷ Europaparlamentets resolution av den 5 april 2011 om prioriteringar och utkast till en ny ram för EU-politiken för att bekämpa våld mot kvinnor, 2010/2209(INI).

2.2 Statens medicinsk-etiska råd

SMER är ett råd inom socialdepartementet och lägger fram yttranden kring medicinsk etik. Syftet inom rådet är att belysa frågor ur ett samhällsperspektiv.⁴⁸ I ”Assisterad befruktning – etiska aspekter” från 2013 undersöktes möjligheterna för ett tillåtande av surrogatskap. SMER avgränsade sig till att enbart innefatta fullständigt surrogatskap.⁴⁹ Det rådde enighet om att kommersiella surrogatskap inte var att anse som etiskt försvarbara. Främst eftersom det riskerade leda till en exploatering av kvinnor. Den ekonomisk ersättningen kunde anses leda till ett utnyttjande av utsatta kvinnor. Kvinnors autonomi riskerades därmed, enligt SMER, inskränkas om de var i en ekonomiskt utsatt situation.⁵⁰

2.2.1 Majoriteten om altruistiska surrogatskap

När det rörde altruistiska surrogatskap var rådet inte samstämmigt. Majoriteten ansåg dock att det skulle kunna vara en etiskt godtagbar metod, men enbart om sex villkor uppfylldes.⁵¹ Villkoren var:

1. Surrogatmodern hade en nära relation till de tilltänka föräldrarna,
2. Surrogatmodern hade egna barn och genomgått en graviditet sen tidigare,
3. Surrogatmodern saknade genetisk koppling till barnet,
4. Surrogatskapet föregicks av lämplighetsprövning av både surrogatmodern och de tilltänkta föräldrarna,
5. Innan, under och efter surrogatskapet skulle omfattande psykologisk rådgivning ges till alla inblandade och
6. Barnet fick i tidig ålder reda på sitt ursprung och vid tillräcklig mognad rätt att få information om surrogatmodern.⁵²

---

⁴⁸ SMER: ”Om SMER”, <<https://smer.se/om-smer/>>, besökt 2021-05-07.

⁴⁹ SMER 2013 167f.

⁵⁰ SMER 2013 s. 171.

⁵¹ SMER 2013 s. 171.

⁵² SMER 2013 s. 171f.

SMER framhöll vikten av autonomi för kvinnor och därmed rätten att göra vad de vill med sina kroppar. Jämförelser gjordes till organdonation, även om det poängterades att donation av organ och barn inte var komparabelt.⁵³

Villkoret om att surrogatmodern och de tilltänka föräldrarna skulle ha en nära relation hänförde sig till länder som tillät altruistiska surrogatskap utan krav på nära relation. I dessa länder kunde sådana surrogatskap leda till en förflyttning mot en mer kommersiell marknad, vilket talade för ett krav på en nära relation mellan parterna. SMER nämnde dock risken för påtryckningar och övertalning vilket i sin tur skulle riskera en inskränkning av kvinnornas autonomi. Den risken skulle dock, enligt SMER, kunna minskas med omfattande lämplighetsprövning innan förfarandet sattes igång.⁵⁴

I rapporten framkom det att de studier som gjorts på barn som tillkommit via surrogatskap visade på att barnen varit välfungerande och mått bra. Det konstaterades dock i rapporten att det ännu var ett osäkert läge och det fanns lite forskning på området. Det var därmed inte helt självklart hur barn eller surrogatmödrar påverkades. Kravet på att barnet skulle kunna ta reda på vem surrogatmodern var låg, enligt rådet, i linje med barnets bästa. SMER konstaterade också i rapporten att ett tillåtande av surrogatskap krävde en lagstiftad rätt till att få information om sin surrogatmoder, vilket i sin tur skulle värna om barnets bästa.⁵⁵

2.2.2 Minoriteten om altruistiska surrogatskap

En minoritet av rådet ansåg att surrogatskap inte borde tillåtas, varken altruistiska eller kommersiella. De ansåg att det förelåg både kunskap- samt värderelaterade hinder.⁵⁶ Bland annat menade de att det inte fanns tillräcklig kunskap kring de psykologiska effekterna på barn som kommit ur surrogatskap. De uttryckte också en osäkerhet kring hur surrogatmodern

---

⁵³ SMER 2013 s. 172.

⁵⁴ SMER 2013 s. 172f.

⁵⁵ SMER 2013 s. 173.

⁵⁶ SMER 2013 s. 174.

själv och hennes tidigare barn skulle påverkas av situationen. Forskning på området var, enligt en minoritet av rådet, gjord på en mycket liten del människor och tog inte hänsyn till långsiktiga konsekvenser. De framförde också att surrogatskap kunde tänkas strida mot människovärdesprincipen och att det inte kunde anses som etiskt godtagbart att använda en annan person för sitt eget syfte. Både principiella och konsekvensetiska hinder förelåg. Föreläggningen konstaterade de att det inte kunde anses som en rättighet att få barn och att surrogatskap innebar reella risker samt osäkerhet för alla inblandade.⁵⁷

Altruistiska surrogatskap hade visserligen visat sig fungera bra i andra länder, exempelvis Finland. Minoriteten menade dock att det fanns för få exempel att förlita sig på. Dessutom antydde de en osäkerhet kring autonomi för kvinnor som valde att bli surrogatmoder av altruistiska skäl. De menade att det kunde vara svårt för kvinnor att till fullo förstå vad surrogatskap kunde ha för psykiska och sociala följder samt att det kunde vara svårt att säkerställa självbestämmandet. Ett tillåtande av altruistiska surrogatskap skulle också kunna, enligt minoriteten, leda till en acceptans av förfarandet som sedermera utmynnade i kommersiella surrogatskap. Kommersiella surrogatskap skulle i sin tur utnyttja socialt och ekonomiskt utsatta kvinnor. Minoriteten befarade också problem ifall surrogatmodern eller de tilltänkta föräldrarna skulle ändra sig.⁵⁸

2.3 SOU 2016:11 Olika vägar till föräldraskap

Det konstaterades av utredaren utsedd av justitiedepartementet i SOU 2016:11 att surrogatskap var en kontroversiell fråga, inte minst kommersiella surrogatskap.⁵⁹ I slutbetänkandet befastes att kommersiella surrogatskap inte var etiskt godtagbara och de valde således att enbart

---

⁵⁷ SMER 2013 s. 174.

⁵⁸ SMER 2013 s. 174f.

⁵⁹ SOU 2016:11 s. 378.

undersöka möjligheterna till altruistiska. De valde ändå att diskutera kommersiella surrogatskap och fastslog vilka hinder som ansågs föreligga.⁶⁰

2.3.1 Kommersiella surrogatskap

Kommersiella surrogatskap hindrades, enligt SOU 2016:11, av både individ- och samhällsinriktade skäl. Dels fanns risken att personer iblandade i förfarandet skulle fara illa, men också en risk att det skulle försämra kvinnoynen och strida mot människovärdesprincipen. I slutbetänkandet nämndes bland annat SMER:s uttalande som väsentlig del till den negativa inställningen till kommersiella surrogatskap.⁶¹

Samtidigt som utredningen tog tydlig ställning mot kommersiella surrogatskap antydde att det även fanns vissa goda skäl för att tillåta kommersiella surrogatskap. Däribland studier från USA som visade på att få kvinnor valt att vara surrogatmoder enbart på grund av ekonomiska skäl, trots ersättning vid surrogatskapet. Dessutom konstaterades att risken att en surrogatmoder valde att genomgå förfarandet enkom för arvodet torde vara lägre i Sverige, eftersom att Sverige inte led av samma utbredda fattigdom som USA. Färre kvinnor torde därför vara i sådan utsatt ekonomisk sits att hon skulle välja surrogatskap enbart för ekonomisk vinning.⁶² I utredningen påpekades också att det ekonomiska motivet hade kunnat leda till ett säkrare förfarande och skulle kunna fungera som ett skydd mot surrogatmodern samt de tilltänka föräldrarna. Detta eftersom det då fanns en agentur som samordnade förfarandet och som skulle ha starka incitament att göra sitt yttersta för att alla parter skulle bli nöjda.⁶³

I utredningen gjordes jämförelse till förbudet mot handel med organ och könsceller.⁶⁴ Exempelvis nämndes 8 kap. 6 § lagen om genetisk integritet m.m. som gör det straffbart att i vinstsyfte handla med biologiskt material

---

⁶⁰ SOU 2016:11 s. 372f.

⁶¹ SOU 2016:11 s. 379.

⁶² SOU 2016:11 s. 379f.

⁶³ SOU 2016:11 s. 380.

⁶⁴ SOU 2016:11 s. 381.

från en människa.⁶⁵ Detta kommer även i uttryck i EU:s rättighetsstadga och Europarådets biomedicinkonvention. I slutbetänkandet kom de fram till att det därmed inte skulle vara i linje med den lagstiftning som finns att tillåta kommersiella surrogatskap.⁶⁶

I utredningen framkom en oro att kommersiella surrogatskap skulle komma leda till en barnhandel. Denna oro delades med Barnrättskommittén som uttryckte att marknaden för kommersiella surrogatskap i Indien innebar en kränkning av barns rättigheter.⁶⁷ Kommersiella surrogatskap skulle därmed kunna riskera strida mot barnkonventionen och tilläggsprotokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Sverige har ratificerat protokollet och därmed ska försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi förbjudas. I SOU:n uttrycktes en rädsla över att barn som föddes av en surrogatmoder genom kommersiellt surrogatskap kunde upplevas som en handelsvara. Det befarades att det faktum att föräldrarna betalat för barnet skulle påverka barnets relationen till föräldrarna, hans psykiska välmående samt självbild.⁶⁸

FN:s ”Kvinnokonvention” innebär ett förbud mot handel med kvinnor. I SOU:n framkom det en oro om att kommersiella surrogatskap kunde strida mot konventionen. I utredningen statuerades det att surrogatskap på kommersiella grunder kunde anses vara handel med kvinnokroppar, oberoende om kvinnan lämnat ett fritt och informerat samtycke.⁶⁹ Därtill riskerade kvinnor bli exploaterade. Forskning från Storbritannien visade på att surrogatmödrar kan ha ställt upp på förfarandet enbart för den ekonomiska vinningen. Det fanns således en risk att kvinnor, på grund av sin ekonomiska situation, valde att genomgå surrogatskapet. Dessutom befarades det i utredningen att kvinnor skulle kunna pressas av sin partner

---

⁶⁵ Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.

⁶⁶ SOU 2016:11 s. 381.

⁶⁷ UN Committee on the Rights of the Child: Concluding observations on the report submitted by India under article 12, paragraph 1, of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, s. 6.

⁶⁸ SOU 2016:11 s. 382.

⁶⁹ SOU 2016:11 s. 382.

till att behöva vara surrogatmoder. Ekonomisk ersättning skulle också, enligt utredaren, riskera att kvinnors omdöme påverkades. Vinstintresset skulle kunna göra att kvinnan inte insåg vilka psykiska och fysiska risker ett surrogatskap innebar.⁷⁰

Det påpekades visserligen att en ekonomisk ersättning i sig inte behövde betyda att kvinnor exploaterades. Det skulle innebära att allting som människor gör i utbyte mot pengar innebar ett otillåtet utnyttjande. Istället påpekades det att det ofta är bristen på ekonomisk ersättning, alternativt att ersättningen inte är proportionerlig, som utgjort ett problem. Jämförelse gjordes till slaveriet. I slutbetänkandet landade utredaren i att risken för exploatering var anledning nog till att inte tillåta kommersiella surrogatskap.⁷¹

Sammanfattningsvis ansåg utredaren att kommersiella surrogatskap inte borde tillåtas i Sverige. Dels eftersom det skulle strida mot människovärdesprincipen samt att kvinnor och barns rättigheter riskerades kränkas. Dessutom befarades kvinnor inte inse vilka psykiska och fysiska risker de kunde komma att utsätta sig för. Utredningen landade således i att samhället istället skulle motarbeta kommersiella surrogatskap.⁷²

2.3.2 Altruistiska surrogatskap

I utredningen diskuterades fördelar och nackdelar med altruistiska surrogatskap. Bland fördelar nämndes möjligheten för ofrivilligt barnlösa par att kunna få barn. Det poängterades att det för många kunde upplevas smärtsamt att inte kunna få barn och att längtan kunde vara stor. Surrogatskap skulle kunna minska lidandet för flera av dessa personer.⁷³

---

⁷⁰ SOU 2016:11 s. 383f.

⁷¹ SOU 2016:11 s. 383.

⁷² SOU 2016:11 s. 384.

⁷³ SOU 2016:11 s. 401f.

2.3.2.1 Bättre än alternativa tillvägagångsätt

Bristen på legala surrogatskap riskerade enligt utredaren leda till att ofrivilligt barnlösa personer söker sig till andra metoder. Ett tillåtande av altruistiska surrogatskap skulle enligt utredning kunna ses som en bättre metod än de alternativa tillvägagångsätten. Både informella surrogatskap och surrogatskap från utlandet innebär ofta rättsliga men också etiska problem.⁷⁴ Utomlands är det främst kommersiella surrogatskap som finns att tillgå, vilket utredning kom fram till inte kunde ses som etiskt godtagbart. Studier har exempelvis visat på att surrogatmödrar i Indien inte varit tillräckligt insatta för att kunna anses ha gett ett informerat samtycke. Det har inte heller alltid funnits en lämplighetsprövning innan förfarandet påbörjades. Ibland saknades därtill möjligheter för barnet att sedermera få uppgifter om sitt genetiska och biologiska arv. De rättsliga problemen som kunde tänkas uppstå kunde innefatta medborgarskap, föräldraskap och vårdnad. Liknande problematik kunde komma ur informella surrogatskap.⁷⁵

Surrogatskap som skulle utföras av svensk hälso- och sjukvård skulle leda till ett säkrare och mer etiskt förfarande än alternativa tillvägagångssätt. Det ansågs däremot inte troligt att alla informella eller utländska surrogatskap skulle upphöra. I slutbetänkandet nämndes det en oro att dessa surrogatskap istället skulle öka. Ett tillåtande av altruistiska surrogatskap skulle nämligen, enligt utredaren, kunna leda till en större acceptans från allmänheten och därmed öka efterfrågan.⁷⁶ Personer som inte skulle ha möjligheten att genomföra surrogatskap i Sverige befarades vända sig till andra länder. Sammanfattningsvis ansåg utredaren att en legalisering riskerade resultera i att fler surrogatskap skedde informellt eller utomlands. Det ansågs därmed inte konstaterat att ett tillåtande av altruistiska surrogatskap skulle innebära en minskning av oetiska förfaranden.⁷⁷

---

⁷⁴ SOU 2016:11 s. 390 och 402f.

⁷⁵ SOU 2016:11 s. 403f.

⁷⁶ SOU 2016:11 s. 402-407.

⁷⁷ SOU 2016:11 s. 405ff.

2.3.2.2 Barnets bästa

Fortsättningsvis utreddes om altruistiska surrogatskap kunde anses förenliga med barnets bästa. Resultatet av slutbetänkandet var tvådelad. Dels kunde barnets rättigheter anses skyddas, eftersom rätten till att få information om sitt biologiska och genetiska ursprung kunde säkerställas. Däremot ansågs underlaget skralt för vilka psykiska och fysiska konsekvenser förfarandet kunde föra med sig. I utredningen konstaterades det att det fanns kunskapsluckor på området, men den forskning som fanns på ämnet visade att barn som blivit till genom surrogatskap varit välfungerande. I studier som jämfört barn som tillkommit via andra typer av assisterad befruktning kunde ingen större skillnad upptäckas. Det fanns visserligen forskning från Storbritannien som visade på en något sämre relation mellan barn och mor, men det var i stort välfungerande familjer och barn.⁷⁸ Likadant var forskningen kring hur surrogatmoderns eventuellt tidigare barn påverkades av förfarandet undermålig. Enligt utredaren hade det enbart gjorts två studier som också beaktat surrogatmoderns tidigare barn. Studierna pekade mot att barnen inte tagit någon skada.⁷⁹

Det konstaterades i slutbetänkandet att studierna som fanns att tillgå var i begränsad omfattning och i vissa fall motsägelsefull. Det kunde därmed inte anses ge fullgoda kunskaper kring hur ett barn påverkades av surrogatskap.⁸⁰

2.3.2.3 Kvinnans bästa och människovärdesprincipen

Vidare utreddes om altruistiska surrogatskap kunde anses som förenliga med kvinnors rättigheter och självbestämmanderätt. Enligt den humanistiska människosynen ska människan i så stor utsträckning som möjligt vara fri att ta egna beslut. Det innebär att vuxna och psykiskt välmående kvinnor borde få göra vad de vill med sin livmoder. Denna princip ligger till grund för rätten till fri abort. Självbestämmanderätten kan dock inskränkas om det

---

⁷⁸ SOU 2016:11 s. 411f.

⁷⁹ SOU 2016:11 s. 415.

⁸⁰ SOU 2016:11 s. 413.

föreligger fara för kvinnan.⁸¹ Utredaren kom dock fram till att det fanns flera redan tillåtna altruistiska förfaranden som innebar fara för människokroppen, däribland donering av ägg, spermier, blod eller organ. Utredningen resulterade i att de fysiska och medicinska riskerna som surrogatskap innebar inte i sig bör anses som oacceptabla.⁸²

De psykiska riskerna var däremot inte lika självklara. Forskning från främst USA och Storbritannien visade på en tvådelad bild. En minoritet av surrogatmödrarna hade vittnat om missnöje med sitt beslut och i vissa fall ånger.⁸³ Forskning visade dock på att många surrogatmödrar upplevt det som en positiv och berikande upplevelse. Flera kvinnor valde dessutom att vara surrogatmoder fler än en gång. Studier som gjorts visade på att de flesta surrogatmödrar inte upplevt mer än lindrig och kortvarig psykisk smärta i samband med överlämnandet av barnet.⁸⁴ Sammantaget vittnade de flesta surrogatmödrar om en positiv upplevelse av surrogatskapet. I utredningen nämndes det dock att det inte var möjligt att bortse ifrån den minoritet som varit missnöjda med sitt beslut och att det i vissa fall kunde leda till psykiska problem.⁸⁵ Slutligen kom utredaren fram till att de psykiska riskerna inte ansågs utgöra hinder för altruistiska surrogatskap, förutsatt att kvinnan ingått förfarandet frivilligt och med informerat samtycke.⁸⁶

Utredaren kom, som nämnt tidigare, fram till att kommersiella surrogatskap inte var förenliga med människovärdesprincipen.⁸⁷ Studier visade dock på att kvinnor ofta upplevt surrogatskap som en berikande upplevelse.⁸⁸ Det kunde därmed inte uteslutas att det fanns egenvärde i att vara surrogatmoder. Således var det inte enbart för andras vinning och därmed gick det att ses som förenligt med människovärdesprincipen. Samtidigt konstaterades det i utredningen att det gick att problematisera frågan

---

⁸¹ SOU 2016:11 s. 416f.

⁸² SOU 2016:11 s. 419f.

⁸³ SOU 2016:11 s.420f.

⁸⁴ SOU 2016:11 s. 386 och s. 420.

⁸⁵ SOU 2016:11 s. 421f.

⁸⁶ SOU 2016:11 s. 421.

⁸⁷ SOU 2016:11 s. 379.

⁸⁸ SOU 2016:11 s. 386.

ytterligare. Exempelvis genom ett hävdande om att vårt samhälle inte var jämställt vilket också skulle kunna påverka kvinnors val.

Sammanfattningsvis ansågs altruistiska surrogatskap kunna stå i strid med människovärdesprincipen i de fall kvinnan inte ställde upp frivilligt.

Förfarandet i sig kunde dock inte sägas stå i strid med människovärdesprincipen.⁸⁹

I utredningen kom de också fram till att det fanns en risk för att synen på kvinnan kunde komma att förändras till det sämre. Inte minst befarades en dold kommersialisering och att kvinnor därmed sågs på som handelsvaror.⁹⁰

2.3.2.4 Frivillighet och ångerrätt

Slutligen fördes en diskussion kring riskerna för att surrogatmodern inte ställt upp helt frivilligt, utan genomgått förfarandet på grund av påtryckningar eller för dold ekonomisk vinnings skull. I utredningen kom de till slutsatsen att det inte gick att garantera att det skett helt utan påtryckningar eller att kvinnan känt sig tvungen. Detta talade, enligt utredning, starkt emot ett tillåtande.⁹¹

I utredningen framkom också att kvinnors självständighet riskerade begränsas under graviditeten. Exempelvis om hon inte själv hade rätt att bestämma kring abort eller vad hon skulle förtära under graviditeten. Det konstaterades däremot att altruistiska surrogatskap inte nödvändigtvis behövde innebära en sådan inskränkning på surrogatmoderns autonomi. Såvida hon kunde garantera samma självbestämmanderätt som andra gravida kvinnor skulle hennes autonomi vara säkrad. Utredningen kom dock fram till att risken för att kvinnan inte kände att hon hade fullständig självbestämmanderätt under surrogatskapet var stor. Exempelvis kunde hon känna sig tvungen att fortskrida graviditeten och avstå från abort på grund av situationen och de förväntningar som förfarandet innebar.⁹²

---

⁸⁹ SOU 2016:11 s. 432f.

⁹⁰ SOU 2016:11 s. 444f.

⁹¹ SOU 2016:11 s. 425.

⁹² SOU 2016:11 s. 426.

I utredningen diskuterades det eventuella åtgärder ifall altruistiska surrogatskap skulle tillåtas. Däribland om surrogatskapet skulle villkoras med en ångerrätt. Utredningen kom fram till att det fanns en distinktion mellan att samtycka till en graviditet och att samtycka till att ge bort ett barn. Det konstaterades att det var svårt för kvinnor att inse vad det innebar att ge bort ett barn nio månader i förväg. Dessutom ansågs det inte förenligt med kvinnans självbestämmanderätt att hon kunde komma tänkas bli tvingad lämna bort barnet. Därför menade utredningen att det var nödvändigt att altruistiska surrogatskap skulle innefatta en ångerrätt.⁹³

2.3.2.5 Sammantagen bedömning

Sammanfattningsvis visade studier på att surrogatmodern i de flesta fall haft en positiv och givande upplevelse av surrogatskapet. Varken de psykiska eller fysiska riskerna för surrogatmodern ansågs föreligga hinder för altruistiska surrogatskap. Människovärdesprincipen skulle inte heller vara ett hinder för ett tillåtande av altruistiska surrogatskap. Utredningen ansåg dock att kunskapsluckorna kring barnets psykiska påverkan var stor och de kunde därmed inte klarläggas huruvida det var förenligt med barnets bästa. Inte heller kunde en legalisering av altruistiska surrogatskap i Sverige med säkerhet leda till en minskning av alternativa förfaranden. Framförallt var det rädslan att kvinnor skulle känna sig tvingade och att kvinnans frivillighet inte kunde garanteras som talade emot en legalisering. Den sammantagna bedömningen blev att förfarandet inte skulle vara tillåtet i Sverige.⁹⁴

2.3.3 SMER:s remissvar

I ett remissvar från SMER konstaterade rådet ännu en gång att altruistiska surrogatskap kunde anses som etiskt godtagbara. De menade därtill att det saknades en diskussion i utredningen kring vad deras beslut, det vill säga att inte tillåta altruistiska surrogatskap, kunde leda till. De främsta argumenten som utredningen hade fört fram mot altruistiska surrogatskap dementerades

---

⁹³ SOU 2016:11 s. 430f.

⁹⁴ SOU 2016:11 s. 450f.

av rådet. Dels hävdade de att de studier och forskning som fanns på området var tillräcklig och visade att varken kvinnan eller barnet far illa i förfarandet. Dessutom menade de att den rädsla som utredningen uttryckt kring kvinnans frivillighet inte var kunskapsbaserad.⁹⁵

---

⁹⁵ SMER 2016 s. 6.

3 Argument för surrogatskap

3.1 Ofrivilligt barnlösa

För personer som är ofrivilligt barnlösa och där assisterad befruktning eller adoption inte är tillgängligt kan surrogatskap vara en alternativ metod. Orsaken bakom ofrivillig barnlöshet kan vara att det föreligger rent medicinska eller psykologiska skäl. Medicinska skäl skulle kunna vara de fall då kvinnan inte har möjlighet att själv bära barnet. Exempelvis de kvinnor som saknar en livmoder eller om en graviditet skulle komma att äventyra hennes hälsa. Psykologiska skäl kan innefatta kvinnor som lider av förlossningsrädsla.⁹⁶ Utöver medicinska skäl kan det föreligga sociala skäl. Det skulle exempelvis kunna vara ett samkönat manligt par, ensamstående som vill bli förälder eller hbtq-par.⁹⁷

Således skulle surrogatskap kunna underlätta för ofrivilligt barnlösa personer, både på grund av medicinska och psykologiska skäl men också sociala orsaker.

3.2 Normbrytande

Surrogatskap hade enligt Kutte Jönsson, fil. dr. i praktisk filosofi, kunnat vara normbrytande och förbudet mot surrogatskap vittnar om traditionella könsroller och moderskap. Han hävdade att en del av kvinnors emancipation är att frigöra sig från förtryckande strukturer och sträva efter individuell frigörelse. Att utmana kvinnorollen genom surrogatskap hade, enligt Jönsson, kunnat ligga i linje med feminismens övergripande mål om emancipation.⁹⁸

---

⁹⁶ Jönsson (2003) s. 17ff; SMER 2013 s. 157.

⁹⁷ SMER 2013 s. 157; Hanna Skanne och Adam Wojciechowski: ”Kakabavehs motion baserad på fördomar”, SvD, <<https://www.svd.se/kakabavehs-motion-baserad-pa-fordomar>>, besökt 2021-05-11.

⁹⁸ Jönsson (2003) s. 222f.

Maria Schottenius, litteraturvetare och journalist, tog liknande ställning när hon citerade SMER och menade att slutsatsen i SOU 2016:11 vilade på traditionell kvinnosyn. Kvinnan kunde istället ses som självständig och normbrytande i förhållande till surrogatskap.⁹⁹

3.3 Självbestämmanderätten

Ett av de mest återkommande argument för surrogatskap är självbestämmanderätten. Kvinnor borde, enligt självbestämmanderätten, få bestämma själva om de vill vara surrogatmoder eller inte. Ett förbud mot surrogatskap skulle innebära att kvinnan inte har rätten att bestämma över sin egna kropp. Ett tillåtande hade därmed kunnat säkra kvinnans autonomi.¹⁰⁰ Före detta vice förbundsordförande för Öppna moderater Sophia Ahlin hävdade att en livmoder skulle kunna lånas ut likt njurar kan doneras. Vidare begärde hon att kvinnor skulle få bestämma över sina egna kroppar.¹⁰¹

Ingen kommer att tvinga politiker att bli surrogatmammor. Därför borde politiker sluta förbjuda de kvinnor som faktiskt vill.¹⁰²

I ett debattinlägg från Aftonbladet uttryckte moderaternas partiledare Ulf Kristersson och hbtq-politisk talesperson Filippa Reinfeldt att frågan om surrogatskap var en frihetsfråga. De menade att kvinnors autonomi riskerar kränkas om de inte hade möjlighet att göra vad de vill med sina kroppar.¹⁰³

---

⁹⁹ Maria Schottenius: ”Jag provoceras av beskäftigheter som ’det är ingen mänsklig rättighet att få barn’”, DN, <<https://www.dn.se/kultur-noje/aria-schottenius-jag-provoceras-av-beskaftigheter-som-det-ar-ingen-mansklig-rattighet-att-fa-barn/?forceScript=1&variantType=large>>, besökt 2021-05-16.

¹⁰⁰ Jönsson (2003) s. 219ff; Lydiah Walsten: ”Legalisera surrogatmödraskap”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/lydiah-walsten-om-surrogat>>, besökt 2021-05-10.

¹⁰¹ Sophia Ahlin: ”M: förbjud inte kvinnor att bli surrogatmammor”, DN, <<https://www.dagensamhalle.se/samhalle-och-valfard/sjukvard/m-forbjud-inte-kvinnor-att-bli-surrogatmammor/>>, besökt 2021-05-10.

¹⁰² Sophia Ahlin: ”M: förbjud inte kvinnor att bli surrogatmammor”, Dagens samhälle, <<https://www.dagensamhalle.se/samhalle-och-valfard/sjukvard/m-forbjud-inte-kvinnor-att-bli-surrogatmammor/>>, besökt 2021-05-10.

¹⁰³ Ulf Kristersson och Filippa Reinfeldt: ”Surrogatmoderskap – en fråga om frihet”, Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/9vXLdw/surrogatmoderskap--en-fraga-om-frihet>>, besökt 2021-05-03.

Liberala riksdagsledamöterna Barbro Westerholm och Maria Weimer uttryckte i en debattartikel ett missnöje kring regeringens inställning till surrogatskap. De menade att förbudet mot surrogatskap omyndigförklarar kvinnor samt avskaffar kvinnans självbestämmanderätt över sin kropp. De hävdade att beslutet om att inte tillåta surrogatskap bottnade i ett förmynderi över kvinnor. Fortsättningsvis ifrågasatte de varför inte kvinnor som vill hjälpa någon i längtan till att få barn skulle få göra det.¹⁰⁴

[V]i tror på kvinnors förmåga att självständigt fatta välgrundade beslut
[...] Det är ingen mänsklig rättighet att ha barn. Men det är inte heller
en mänsklig rättighet att förvägra någon annan ett efterlängtat barn!

105

Lydia Wålsten, skribent och tidigare kommunikationschef på Timbro, uttryckte tillika bristen på kvinnans självbestämmanderätt. Hon menade att en legalisering av surrogatskap skulle leda till att människors möjligheter utjämnas. Fortsättningsvis hävdade hon att den forskning som finns på området enbart talar för att barn inte far illa. Att det finns kunskapsluckor kunde inte, enligt Wålsten, anses rättfärdiga ett förbud.¹⁰⁶

Även Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) har uttryckt sig positiva till surrogatskap.¹⁰⁷ I ett remissvar till SOU 2016:11 hävdade de att självbestämmanderätten var av stor vikt och att det mest skäligen skulle vara att människor själv får bestämma över sin kropp. Både när det gäller att avsluta men också fortskrida graviditeter.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Barbro Westerholm och Maria Weimer: "Regeringen har moralpanik om surrogatmodrarskap", SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/liberalerna-om-surrogatmodrarskap>>, besökt 2021-05-10.

¹⁰⁵ Barbro Westerholm och Maria Weimer: "Regeringen har moralpanik om surrogatmodrarskap", SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/liberalerna-om-surrogatmodrarskap>>, besökt 2021-05-10.

¹⁰⁶ Lydia Wålsten: "Legalisera surrogatmodrarskap", SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/lydiah-walsten-om-surrogat>>, besökt 2021-05-10.

¹⁰⁷ Sandra Ehne: "Provocerande av ett feministiskt parti som MP", SvD, <<https://www.svd.se/provocerande-av-ett-feministiskt-parti-som-mp>>, besökt 2021-05-11.

¹⁰⁸ Remissvar RFSL s. 5.

3.3.1 Frihetsdoktrin

Jönsson har i sin doktorsavhandling kommit fram till att surrogatskap borde vara tillåtet enligt John Stuart Mills frihetsdoktrin. Mills doktrin bygger på att staten inte ska ha rätt att ingripa i enskilda individers handlingar såvida dessa handlingar inte utgör någon skada för andra.¹⁰⁹ Surrogatskap skulle kunna innebära en fara för kvinnor men Jönsson menade att personer som är av tillräcklig mognad och har förmågan att ta välinformerade beslut bör få möjligheten att ingå överenskommelser om surrogatskap.¹¹⁰

Visserligen kan folk skadas av surrogatskapsarrangemang.
Surrogatmodern kan skadas inte bara fysiskt utan också emotionellt
[...] Å andra sidan är detta någonting hon måste ta med i
beräkningarna innan hon träffar avtalet.¹¹¹

Ett vanligt argument för surrogatskap och framförallt kommersiella surrogatskap är att det bör likställas med vilket arbete som helst. Jönsson är en av de som gjort jämförelser till andra yrken. Byggarbete eller vägarbete kan i många fall innebära stor risk för arbetstagarens liv, men sådana typer av yrken ska inte förbjudas för det. Istället ska samhället se till att göra det så säkert som möjligt.¹¹²

3.3.2 Prostitution

De finns de som hävdar att surrogatskap är jämförbart med prostitution och andra typer av sexarbete.¹¹³ Enligt filosofer kan det dock finnas en distinktion mellan prostitution och surrogatskap. Inom prostitution säljs en tjänst som går ut på att kvinnans kropp står till förfogande för köparen. Köparen får använda den kroppen på sätt hen finner det lämpligt. Det är således köparen som använder någon annans kroppen för sitt intresse. När det handlar om surrogatskap är det kvinnan som själv använder sin kropp.

---

¹⁰⁹ Jönsson (2003) s. 98f.

¹¹⁰ Jönsson (2003) s. 105 och 123.

¹¹¹ Jönsson (2003) s. 219.

¹¹² Jönsson (2003) s. 105.

¹¹³ Jönsson (2003) s. 175f.

Hon väljer att ingå ett avtal där hon bär ett barn, och använder sin egna kropp - för andras syfte.¹¹⁴

3.3.3 Frivillighet och ökning av kommersiella surrogatskap

I SOU 2016:11 nämndes oron för att en legalisering av altruistiska surrogatskap skulle leda till en ökning av kommersiella surrogatskap utomlands. I ett remissvar från RFSL uttrycktes ett missnöje kring vad utredningen kom fram till. RFSL visade på rapporter från Storbritannien som vittnat om att majoriteten av barn födda via surrogatskap har fötts via altruistiska förfaranden i landet. Således menade RFSL att altruistiska surrogatskap inte skulle leda till en acceptansglidning och fler kommersiella surrogatskap utomlands, vilket utredningen befarade.¹¹⁵

RFSL menade att antagandet som gjordes i SOU 2016:11 om att kvinnan kan känna sig tvingad inte har stöd i forskning.¹¹⁶ De jämförde även altruistiska surrogatskap med organdonation och särskilt livmodersdonation. De ansåg att situationerna var jämförbara och ifrågasatte därför varför påtryckning och känslor av tvång enbart befaras vara relevant för det ena förfarandet.¹¹⁷

Enligt ordförande och styrelseledamot i Förening för surrogatmödraskap visar forskning från USA att surrogatmodern mått bra både psykiskt och fysiskt även flera år efter surrogatskapet. De fortsatte med att hävda att de även finns få studier som rapporterat om ånger från surrogatmoderns håll.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Ekman (2011) s. 144f.

¹¹⁵ Sandra Ehne: ”Provocerande av ett feministiskt parti som MP”, SvD, <<https://www.svd.se/provocerande-av-ett-feministiskt-parti-som-mp>>, besökt 2021-05-11.

¹¹⁶ Remissvar RFSL s. 5.

¹¹⁷ Remissvar RFSL s. 4f.

¹¹⁸ Hanna Skanne och Adam Wojciechowski: ”Kakabavehs motion baserad på fördomar”, SvD, <<https://www.svd.se/kakabavehs-motion-baserad-pa-fordomar>>, besökt 2021-05-11.

3.4 Människohandel

Ett argument mot surrogatskap är att det riskerar leda till en människohandel.¹¹⁹ Jönsson menade att så inte torde vara fallet eftersom kvinnorna inte skulle vara tvungna till att genomgå surrogatskap. Inte heller är de tvingade till att genomföra graviditeten, de skulle besitta samma möjlighet att genomföra abort som andra gravida kvinnor har. Om en surrogatmoder skulle göra abort skulle det däremot kunna innebära att den utlovade ersättning uteblir eftersom surrogatmodern brutit sin ände av avtalet. Det skulle i sin tur kunna påverka kvinnans beslut och hennes fria val riskerar inte vara lika fritt. Hennes autonomi har därmed indirekt blivit inskränkt. Jönsson menade dock att den risken inte torde vara argument för att inte tillåta surrogatskap. Att inte tillåta kvinnor att vara surrogatmoder är i sig inskränkande. Sedermera uttryckte Jönsson en förståelse kring risken att surrogatskap mynnar ut i någon typ av människohandel. Han menade dock att det borde vara socioekonomiskt och politisk problem, och inte ett argument för att försvaga surrogatskapet som förfarande.¹²⁰

Westerholm och Weimer ville att altruistiska surrogatskap skulle tillåtas. De menade att altruistiska surrogatskap saknade ekonomiska påtryckningar och att oron att altruistiska surrogatskap skulle innefatta psykiska eller ekonomiska påtryckningar inte baserades på vetenskaplig grund.¹²¹ Ahlin menade att Sverige var optimalt land att legalisera surrogatskap i. Hon ansåg nämligen att Sverige aldrig skulle tillåta att kvinnor såldes på svarta marknaden.¹²²

---

¹¹⁹ Se bl.a. Ekman (2011) s. 148.

¹²⁰ Jönsson (2003) s. 179f.

¹²¹ Barbro Westerholm och Maria Weimer: "Regeringen har moralpanik om surrogatmödrarskap", SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/liberalerna-om-surrogatmodrarskap>>, besökt 2021-05-10.

¹²² Sophia Ahlin: "M: förbjud inte kvinnor att bli surrogatmammor", Dagens samhälle, <<https://www.dagensamhalle.se/samhalle-och-valfard/sjukvard/m-forbjud-inte-kvinnor-att-bli-surrogatmammor/>>, besökt 2021-05-10.

4 Argument mot surrogatskap

4.1 Surrogatmodern

Berättelser om familjer som valt surrogatskap som förfarande når inte sällan ut till tidningar och andra medier.¹²³ Kajsa Ekis Ekman, journalist och författare, påpekade att tonen i dagspress var något romantiserande. Det beskrevs hur ofrivilligt barnlösa par, efter flera år av misslyckade försök till att skaffa barn, äntligen kunnat få tillökning till sin familj. Hon fortsatte med att påpeka att surrogatmodern ofta inte fick plats i de romantiserade berättelserna. Om kvinnan nämndes i artiklarna om de spektakulära surrogatlösningarna beskrevs hon som en lycklig medhjälpare. Det saknades inte sällan en diskussion kring surrogatmoderns roll i konstellationen, och det sågs alltid som en självklarhet att det var paret som beställt barnet som skulle ses som den riktiga familjen.¹²⁴

4.1.1 Kravet på en frånvarande förälder

Ekman betonade att en hörnsten för att surrogatskap skulle fungera var kravet på att en kvinna avtalat bort sin modersroll.¹²⁵

Det som karakteriserar surrogatmödrskap är nämligen kravet på en frånvarande mor. En kvinna anlitas som enbart ska tillhandahålla den fysiska funktionen.¹²⁶

Ekman citerade moderaten Olof Lavesson som menade att han ville dela föräldrarollen med sin partner. Ekman ansåg att Lavesson glömt kvinnan i bilden. När han ville dela barnet med sin partner ville han samtidigt inte dela det med kvinnan som kom att bära det. Surrogatskap förutsätter således en frånvarande moder.¹²⁷

---

¹²³ Se bl.a. SVT dokumentär: Surrogat – att föda någon annans barn.

¹²⁴ Ekman (2011) s. 136.

¹²⁵ Ekman (2011) s. 136f.

¹²⁶ Ekman (2011) s. 136.

¹²⁷ Ekman (2011) s. 137f.

4.1.2 Biologisk koppling

Surrogatskap är, till skillnad från adoption, ett tillvägagångssätt för ofrivilligt barnlösa personer att få barn med genetisk koppling. I argumentationen för surrogatskap har det dock ibland förts fram argument om hur den genetiska eller biologiska kopplingen inte varit av stor vikt. Istället betonas det sociala föräldrskapet och viljan att bli förälder som essentiell.¹²⁸ Det gör att surrogatskap inte skulle hindras trots surrogatmodern och barnets biologiska koppling.¹²⁹

Alla biologiska kopplingar har dock inte varit oviktiga. Det är enbart den bärande kvinnans anknytning som i detta fall skulle kunna anses negligierbar. Ekman menade att om alla biologiska och genetiska kopplingar skulle bortses ifrån blev det svårbestämt vem barnet tillhör. Ekman uttryckte att trots diskussionen om att värna om det sociala föräldrskapet så har surrogatskap inneburit en vilja att hålla en av föräldrarna utanför.¹³⁰

4.2 Människohandel

Som nämnt ovan är ett argument för surrogatskap att det kan jämföras med andra typer av arbeten. Ekman menade att om surrogatskap skulle jämföras med andra arbeten som består av en tjänst är varan i det här fallet det nyfödda barnet.¹³¹

Kvinnan bär ett barn, föder det och lämnar över det. I samma ögonblick hon levererar barnet får hon betalt. Det första man undrar är ju: Varför skulle detta *inte* vara människohandel?¹³²

---

¹²⁸ Daniel Szipieglar: "Surrogatmamma måste bli lagligt", Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/0lrKX8/surrogatmamma-maste-bli-lagligt>>, besökt 2021-05-15.

¹²⁹ Ekman (2011) s. 139.

¹³⁰ Ekman (2011) s. 139.

¹³¹ Ekman (2011) s. 148.

¹³² Ekman (2011) s. 148.

Surrogatskap befaras således innebära människohandel. Kristdemokraternas familjepolitiska talesperson hävdade att det viktigaste argumentet mot surrogatskap var att kvinnans kropp riskerade bli en vara att handla med.¹³³

Mia Fahlén, ordförande för Sveriges kvinnliga läkares förening (SLF), och Gertrud Åström, tidigare ordförande för Sveriges kvinnolobby en paraplyorganisation inom svensk kvinnorörelse, hävdade i en debattartikel att kvinnors kroppar inte bara ska ses som en behållare och menade att surrogatskap innebar ett allvarligt brott mot mänskliga rättigheter. De ansåg att all form av handel med kroppar och barn ska vara förbjudet. Referenser gjordes till FN som deklarerat att surrogatskap inte kan anses som godtagbart. Fahlén och Åström hävdade att det inte var att ses som en mänsklig rättighet att ha barn. Surrogatskap var, enligt dem, en för långtgående och stor åtgärd för att försöka lösa infertilitet och barnlängtan.¹³⁴

Före detta riksdagsledamot och socialdemokrat Carina Hägg uttryckte 2010 en liknande inställning. I en debattartikel likställde hon surrogatskap med människohandel och menade att det motsätter sig ambitionerna om rättvisa och jämlikhet.¹³⁵ Liknande ställning tog Sveriges kvinnolobby och deras generalsekreterare Clara Berglund. Berglund menade att det ”rör sig om ren och skär människohandel”.¹³⁶

Även Ung vänster likställde surrogatskap med människohandel. De menade att en lösning på ofrivillig barnlöshet inte kunde vara handel med graviditeter, kvinnokroppar och barn. Särskilt hävdade de att Sverige, som

---

¹³³ Joakim Lundgren: ”KD och V överens: Risker stor för exploatering av kvinnor”, Dagen, <https://www.dagen.se/nyheter/2013/03/01/kd-och-v-overens-risken-stor-for-exploatering-av-kvinnor/?action=accountcomplete&R=OCzrkenIB&subscriberState=new_customer>, besökt 2021-05-06.

¹³⁴ Mia Fahlén och Gertrud Åström: ”Kvinnors kroppar är inte bara behållare”, SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

¹³⁵ Carina Hägg: ”Surrogatmodrar är människohandel”, SvD, <<https://www.svd.se/surrogatmodrar-ar-manniskohandel>>, besökt 2021-04-10.

¹³⁶ Amineh Kakabaveh et al.: ”Stoppa handeln med kvinnor och barn”, Dagens samhälle, <<https://www.dagensamhalle.se/styrning-och-beslut/demokrati/stoppa-handeln-med-kvinnor-och-barn/>>, besökt 2021-04-10.

brukar gå i framkant för kvinnors rättigheter, inte borde legalisera vad de kallar ”gravidkontrakt” och ansåg att frågan om surrogatskap hörde tätt ihop med feminism.¹³⁷

Surrogatmödraskap oavsett form är något som alla feminister, och alla som motsätter sig människohandel, borde ta ställning mot.¹³⁸

4.3 Exploatering

Ett ytterligare återkommande argument mot surrogatskap är att det skulle riskera en exploatering av kvinnor. Efter SMER uttalade sig positivt om altruistiska surrogatskap befarade bland annat politiker från Kristdemokraterna och Vänsterpartiet en exploatering.¹³⁹ Tidigare riksdagsledamot för vänsterpartiet Amineh Kakabaveh menade att surrogatskap var ett sätt att göra livmodern till en vara som utnyttjas av en utomstående part.¹⁴⁰ Ekman har uttryckt en liknande rädsla och menat att surrogatskap skulle leda till att kvinnan ses som ett objekt. Hon motsatte sig återigen att kvinnan skulle kunna föda ett barn åt ett annat par som vilket arbete som helst. Istället likställde Ekman surrogatskap med exploatering. Hon menade att det var en varufiering av kvinnan som inte gick att bortse ifrån. Hon jämförde det med slaveriet. Enligt Ekman är slaveri den ultimata formen av utnyttjande i liberala demokratier. Hon menade att det blir svårt för filosofer, som hävdar att surrogatskapets exploatering kan anses skuldöst, att påvisa att slaveri är felaktigt.¹⁴¹

Eva Olofsson, vänsterpartiet, har tillika menat att livmodern enbart tillhör kvinnan själv och att kvinnokroppen inte torde användas eller utnyttjas för

---

¹³⁷ Ung vänster: ”Låt inte surrogathandeln smygas igenom”, <<https://ungvanster.se/lat-inte-surrogathandeln-smygas-igenom/>>, besökt 2021-05-11.

¹³⁸ Ung vänster: ”Låt inte surrogathandeln smygas igenom”, <<https://ungvanster.se/lat-inte-surrogathandeln-smygas-igenom/>>, besökt 2021-05-11.

¹³⁹ Joakim Lundgren: ”KD och V överens: Risker stor för exploatering av kvinnor”, Dagen, <https://www.dagen.se/nyheter/2013/03/01/kd-och-v-overens-risken-stor-for-exploatering-av-kvinnor/?action=accountcomplete&R=OCrzrkenIB&subscriberState=new_customer>, besökt 2021-05-06.

¹⁴⁰ Amineh Kakabaveh: ”Surrogatmödraskap öppnar för utnyttjande”, SvD, <<https://www.svd.se/surrogatmodraskap-oppnar-for-utnyttjande>>, besökt 2021-05-11.

¹⁴¹ Ekman (2011) s. 146f.

någon annans vinning.¹⁴² Ett tillåtande av surrogatskap befarades också föra med sig en försämrad syn på kvinnor. Fahlén och Åström hävdade att surrogatskap gav uttryck för patriarkala strukturer:¹⁴³

[E]n kvinna förväntas ”ställa upp” och att kvinnokroppen är ett redskap tillgängligt för andra.¹⁴⁴

4.4 Prostitution

Det finns de som hävdar att surrogatskap är en form av reproduktiv prostitution.¹⁴⁵ Aktivisten och författaren Andrea Dworkin menade att surrogatmodern säljer sin reproduktiva förmåga likt prostituerade i alla tider sålt sin sexuella förmåga.¹⁴⁶ Ekman menade tillika att surrogatskap var att ses som en utvidgad form av prostitution. Hon ansåg att det i båda fallen var, oftast, mäns behov som står i första rum och kvinnan blir enbart hans redskap.¹⁴⁷ Dorkwin påpekade att enda skillnaden mellan surrogatskap och prostitution är vad som säljs. I ett surrogatskap är det livmodern medan det i prostitution är vaginan. Utöver den skillnaden skulle det, enligt Ekman, ses på som samma typ av handling. Distinktionen gör att kvinnan slipper stigmatiseringen som prostitution för med sig och ses på som madonnan istället för horan. Argumentationen för surrogatskap liknar ändå debatten om prostitution.¹⁴⁸

---

¹⁴² Joakim Lundgren: ”KD och V överens: Risken stor för exploatering av kvinnor”, Dagen, <https://www.dagen.se/nyheter/2013/03/01/kd-och-v-overens-risken-stor-for-exploatering-av-kvinnor/?action=accountcomplete&R=OCzrkenIB&subscriberState=new_customer>, besökt 2021-05-06.

¹⁴³ Mia Fahlén och Getrud Åström: ”Kvinnors kroppar är inte bara behållare”, SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

¹⁴⁴ Mia Fahlén och Getrud Åström: ”Kvinnors kroppar är inte bara behållare”, SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

¹⁴⁵ Jönsson (2003) s. 174.

¹⁴⁶ Dworkin (1983) s. 182.

¹⁴⁷ Ekman (2011) s. 144f.

¹⁴⁸ Dworkin (1983) s. 182; Kajsa Ekis Ekman: ”Surrogatmodraskap är prostitution”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/surrogatmodraskap-ar-prostitution>>, besökt 2021-05-06; Ekman (2011) s. 144.

Women can sell reproductive capacities the same way old-time prostitutes sold sexual ones but without the stigma of whoring because there is no penile intrusion.¹⁴⁹

4.5 Altruistiska surrogatskap

Trots att surrogatskap ofta delas upp i altruistiska och kommersiella menar vissa motståndare att det skulle kunna vara orätt att skilja på motiven bakom surrogatskapen.¹⁵⁰

4.5.1 Normalisering

Ordförande från Unga S-kvinnor rebella och S-kvinnor uttryckte i en debattartikel att ett tillåtande av altruistiska surrogatskap riskerade skapa en acceptans till förfarandet som kunde komma att öka de kommersiella surrogatskapen. De menade också att konsekvensen blev en legitimerad syn på kvinnor som verktyg.¹⁵¹ Även ordförande för Sveriges kvinnolobby och SLF befarade att en normalisering av altruistiska surrogatskap skulle öka efterfrågan och således antalet kommersiella surrogatskap i fattigare länder.¹⁵² Anna Giotas-Sandquist och Malpuri Groth från Sveriges kvinnolobby ansåg tillika att en normalisering kring förfarandet skulle riskera leda till fler surrogatskap utanför Sverige.¹⁵³

Ekman hade en liknande inställning och hävdade att distinktionen var ohederlig eftersom det trots allt rörde sig om samma förfarande. ”Det som sker är i grunden detsamma: kvinnan reduceras till en behållare.” Hon fortsatte med att konstatera att moderskapet visserligen inte kommersialiserades genom altruistiska surrogatskap men att det fortfarande funktionaliserades. Ekman hävdade att den existentiella och själsliga

---

¹⁴⁹ Dworkin (1983) s.182.

¹⁵⁰ Ekman (2011) s. 164f.

¹⁵¹ Carina Ohlsson et al.: ”Vi säger kraftfullt nej till surrogatmoderskap”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/vi-sager-kraftfullt-nej-till-surrogatmoderskap>>, besökt 2021-04-26.

¹⁵² Mia Fahlén och Getrud Åström: ”Kvinnors kroppar är inte bara behållare”, SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

¹⁵³ Anna Giotas-Sandquist och Malpuri Groth: ”Surrogatmoderskap är ingen frihetsfråga, M”, Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRv31v/surrogatmoderskap-ar-ingen-frihetsfraga-m>>, besökt 2021-04-27.

upplevelse som en graviditet kan vara går förlorad med surrogatskap och graviditeten görs istället till en funktion.¹⁵⁴

Ung vänster har uttryckt en liknande oro. De befarade att en legalisering av altruistiska surrogatskap skulle leda till att en legalisering av kommersiella surrogatskap skulle smyga sig in.¹⁵⁵

4.5.2 Frivillighet

Risken har ansetts stor att kvinnans frivillighet och autonomi inte kan garanteras när det kommer till altruistiska surrogatskap. I replik till en debattartikel uttryckte Giotas-Sandquist och Groth en oro kring kvinnans autonomi och om det faktiskt var möjligt att ta ett frivilligt beslut. Inte minst befarade de dolda ekonomiska motiv, påtryckningar från omgivningen och känslor av tvång. Slutligen konstaterade de att frågan handlade om kvinnors självbestämmanderätt, vilket ett tillåtande av surrogatskap skulle hindra.¹⁵⁶

Risken är stor att kvinnor kommer bära barn av plikt-känsla och på grund av socialt tryck, inte frivillighet. Det är de här kvinnorna som lagen måste skydda! [...] Ett system som avtalar bort kvinnors rätt att bestämma över sin kropp i nio månader är inget annat än exploatering.¹⁵⁷

Samma inställning hade Fahlén och Åström i en debattartikel. De menade att det inte gick att garantera eller statligt kontrollera huruvida surrogatmodern blir påverkad eller pressad på grund av den nära relationen.¹⁵⁸

---

¹⁵⁴ Ekman (2011) s. 164f.

¹⁵⁵ Ung vänster: "Låt inte surrogathandeln smygas igenom", <<https://ungvanster.se/lat-inte-surrogathandeln-smygas-igenom/>>, besökt 2021-05-11.

¹⁵⁶ Anna Giotas-Sandquist och Malpuri Groth: "Surrogatmoderskap är ingen frihetsfråga, M", Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRv3lv/surrogatmoderskap-ar-ingen-frihetsfraga-m>>, besökt 2021-04-27.

¹⁵⁷ Anna Giotas-Sandquist och Malpuri Groth: "Surrogatmoderskap är ingen frihetsfråga, M", Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRv3lv/surrogatmoderskap-ar-ingen-frihetsfraga-m>>, besökt 2021-04-27.

¹⁵⁸ Mia Fahlén och Getrud Åström: "Kvinnors kroppar är inte bara behållare", SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

Det går inte att på statlig väg kontrollera de sociala maktrelationer som uppstår mellan en person eller ett par som längtar efter barn och deras närstående kvinnliga vän.¹⁵⁹

Feministiskt initiativ har tillika uttryckt samma rädsla kring frivilligheten hos kvinnan. De menade att inställningen till altruism var djupt problematisk eftersom det var omöjligt att verifiera att det inte erhöles gåvor eller maktmedel.¹⁶⁰ Riksdagsledamot och vänsterpartist Amineh Kakabaveh menade att det i praktiken var omöjligt att garantera att kvinnan ingått förfarandet frivilligt.¹⁶¹

---

¹⁵⁹ Mia Fahlén och Getrud Åström: "Kvinnors kroppar är inte bara behållare", SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

¹⁶⁰ Feministiskt initiativ: "Surrogatmödraskap", <<https://feministisktinitiativ.se/politik/sexualpolitik/surrogatmodraskap/>>, besökt 2021-05-07.

¹⁶¹ Amineh Kakabaveh: "Surrogatmödraskap öppnar för utnyttjande", SvD, <<https://www.svd.se/surrogatmodraskap-oppnar-for-utnyttjande>>, besökt 2021-05-11.

5 Abort

Abort var länge en omdiskuterad fråga och gav upphov till argumentationer i både riksdag och i den allmänna debatten. Framförallt var det mellan åren 1930-1975 som abortfrågan var mest akutell.¹⁶²

5.1 Abortens historia

Abort hade sedan 1200-talet varit kriminaliserat, och tidvis belagd med dödsstraff, i Sverige. I början på 1900-talet stod Sverige inför en fertilitetskris. Utmärkande för mellankrigstiden var dålig ekonomisk tillväxt och de låga födelsetalen riskerade föra med sig sämre ekonomi i landet. Allt fler kvinnor valde att göra illegala aborter och fertilitetskrisen väckte politisk debatt.¹⁶³

5.2 1938 års abortlag

Sverige hade varit under liberalt styre under längre period men i början av 1930-talet tog Per Albin Hansson och socialdemokraterna makten. Socialpolitiken strävade efter idén om folkhemmet och ett samhälle som var tryggt och modernt.¹⁶⁴

1930-talet gav upphov till flera utredningar som undersökte abortfrågan.¹⁶⁵ Abortfrågan sågs som ett samhällsproblem och tidigare hade straffbeläggning ansetts som en lösning på de ökade aborterna. 1934 kom en utredning som visade på att straffhotet inte var tillräckligt.¹⁶⁶ Abort hade således sedan länge varit kriminaliserat, förutom i undantagsfall där det

---

¹⁶² Se bl.a. SOU 1935:15, prop. 1946:156, Palme (1964) och Svenska Dagbladet 1935-05-02 s. 5.

¹⁶³ RFSU: "1930-talet: Fertilitetskris och abortförbud", <<https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/i-sverige/fragor-vi-jobbar-med/ratten-till-abort/abotrattens-historia/1930-taletfertilitetskris-och-abortforbud/>>, besökt 2021-05-16.

¹⁶⁴ Andersson (2003) s. 13-15 och Sverige statsministrar: "Personer som varit statsminister i Sverige", <<https://www.sverigesministrar.se/statsminister>>, besökt 2021-05-16.

¹⁶⁵ Se bl.a. SOU 1935:15.

¹⁶⁶ Lennerhed (2017) s. 25; se Svenska Dagbladet 1935-05-02 s. 5. SOU 2005:90 s. 38.

förelåg medicinska skäl.¹⁶⁷ Undantaget möjliggjorde kryphål för att komma runt lagen.¹⁶⁸ Praxis på området var att utföra aborter även när det inte förelåg medicinska skäl och alltså inte var lagligt.¹⁶⁹

År 1938 kom ett förslag till ny abortlag. Skälet till den nya lagen var främst antalet illegala aborterna.¹⁷⁰ Lagändringen förde inte med sig stor förändring i praktiken, istället legitimerades praxis.¹⁷¹ Med 1938 års abortlag tilläts abort om det förelåg medicinska, humanitära eller eugeniska skäl.¹⁷² Medicinska skäl var i de fall kvinnan riskerades utsättas för fara om hon fortskred graviditeten. Humanitära skäl kunde vara om kvinnan exempelvis utsatts för våldtäkt och abort på eugeniska skäl syftade till att hålla tillbaka en förökning av oönskade arvsanlag.¹⁷³ I början av 1940-talet gjordes ungefär hälften av aborterna på eugeniska skäl. De flesta av dessa aborter villkorades med sterilisering.¹⁷⁴

Sedermera kunde även abort genomföras på grund av socialmedicinska skäl, exempelvis om kvinnan hade svåra sociala förhållanden.¹⁷⁵ Rätten till abort var således inte fri, och kvinnorna var tvungna att visa upp skäl till att genomföra aborten. Därefter skulle ansökan beviljas eller avslås av Medicinalstyrelsen.¹⁷⁶

5.3 Ansökningsprocessen

Eftersom rätten till abort var reglerad var ansökningsprocessen av stor vikt. Abort sågs på som ett nederlag från samhällets sida och det var förenat med mycket skam och stigma. Stigmatiseringen lyste igenom i ansökningarna och många kvinnor var rädda för att bli exkluderade från deras familj.¹⁷⁷

---

¹⁶⁷ Lennerhed (2017) s. 27.

¹⁶⁸ Reagan (1998) s. 61f.

¹⁶⁹ SOU 1935:15 s. 55f.

¹⁷⁰ Prop. 1938:136.

¹⁷¹ Lennerhed (2017) s. 40.

¹⁷² SFS 1938:318 och SOU 2005:90 s. 39f.

¹⁷³ Lennerhed (2017) s. 26f och 30.

¹⁷⁴ SOU 1953:29 s 81; se SOU 2000:20.

¹⁷⁵ Prop. 1946:156.

¹⁷⁶ Lennerhed (2017) s. 30f.

¹⁷⁷ Lennerhed (2017) s. 37.

Innan aborten kunde genomföras krävdes det att kvinnan undergick flertalet tester och undersökningar hos psykolog, läkare och gynekolog. Kvinnans hälsa och levnadsförhållande skulle undersökas noggrant och orsakerna till aborten redogöras för. Kvinnan hade inte själv särskilt stor roll i processen, istället var det anhöriga och läkare som skulle redogöra för kvinnans hälsa och livssituation.¹⁷⁸ Utredningens omfattning gjorde att kvinnan ofta inte fick beviljat att göra aborten förrän halva graviditeten passerat.¹⁷⁹ Mest komplicerat var det för gifta kvinnor med få barn som ansågs leva under bra förhållanden. De kvinnorna ansågs inte falla in under det kvinnliga idealet och kunde uppfattas som krävande. En del kvinnor som inte ville behålla barnet tycktes sakna kvinnlighet.¹⁸⁰

5.4 Ett samhälle i förändring

1950-talet präglades av starka socialdemokratiska ideér om folkhemmet och välfärdsstaten samt en expansiv socialpolitik.¹⁸¹ Idealet om hemmafrun stod stadigt och hade stor påverkan på synen på abort. Abort sågs fortfarande som ett nederlag för välfärdsstaten. Under 1950-talet genomfördes dessutom allt färre ansökningar och aborter.¹⁸²

5.4.1 Polenaffären

Med 1960-talet tog diskussionen en ny riktning. Sovjetunion, Polen och Ungern hade vid tidpunkten en betydligt mer liberal abortlagstiftning och länderna ansågs föredömen för en friare syn på abort.¹⁸³

Fler olagliga aborter genomfördes vilket kulminerade i den så kallade Polenaffären. På mitten av 1960-talet uppdagades det att flertalet kvinnor hade, genom en mellanhand, gjort aborter i Polen. Kvinnorna samt mellanhanden åtalades men affären förde med sig kritik mot

---

¹⁷⁸ Lennerhed (2017) s. 29.

¹⁷⁹ SOU 1953:29 s. 213.

¹⁸⁰ Lennerhed (2017) s. 33f.

¹⁸¹ Andersson (2003) s. 32-35.

¹⁸² Karlsson et al. (1999) s. 138.

¹⁸³ Lennerhed (2017) s. 125.

abortlagstiftningen. Slutligen beslutade regeringen att de åtalade skulle få abolition. Affären och uppståndelsen den förde med sig visar på hur laddad frågan om abort var.¹⁸⁴

Samtidigt med Polenaffären började allt fler aktörer tala för fri abort. Däribland kunde personer inom vården höras tala negativt om abortlagstiftningen och argumenterade för kvinnors fria val.¹⁸⁵ Allt fler ungdomar via studentorganisationer och politiska ungdomsförbund blev viktiga i den allmänna debatten. Framförallt hördes folkpartiets ungdomsförbund FPU och Sveriges socialdemokratiska studentförbund begära en liberalare abortlagstiftning.¹⁸⁶ I en debattartikel jämförde de kvinnan med en äggkläckningsmaskin:

Endast om det finns fara för att maskinen skall gå sönder kan man tänka sig att ta ut äggen som skall kläckas och då ofta under manifestationer av ogillande mot en oduglig maskin.¹⁸⁷

5.4.2 Positivt förmyndarskap

Samtidigt som allt fler talade för fri abort fördes en argumentation från motståndarna som menade att kvinnan ofta led av graviditetsdepression vilket påverkade hennes omdöme. Hon kunde därmed inte ha tillräcklig insikt i situationen och ansågs inte kunna ta ett klarsynt beslut. Risken tycktes även stor att hon skulle ångra aborten. Dessutom ansågs den tilltänkta fadern kunnat påverka kvinnans beslut och påtvinga en abort för att han skulle undkomma skyldigheterna graviditeten bar med sig.¹⁸⁸ Mentalvårdsbyrån talade om ett positivt förmyndarskap över kvinnor. Motståndarna menade således att abort innebar psykologiska risker och befarade att kvinnan skulle ångra aborten. De hävdade även att abort var förenat med stora medicinska risker.¹⁸⁹

---

¹⁸⁴ Se t.ex. Dagens Nyheter 1965-02-14 s. 1, RFSU 2014 s. 2.

¹⁸⁵ Lennerhed (2017) s. 115.

¹⁸⁶ Swärd (1984) s. 63.

¹⁸⁷ Aftonbladet, 1962-04-14 s. 3.

¹⁸⁸ Palme (1964) s. 55.

¹⁸⁹ Lennerhed (2017) s. 124ff.

5.4.3 Sexliberalism och kvinnorörelsen

Allt fler kvinnor ansökte om abort på 1960-talet och Medicinalstyrelsen beviljade många av dessa ansökningar. Samtidigt hade idérörelser som sexliberalism, kvinnorörelser och könsrollsdebatten blivit allt större. Sexliberalismen drevs främst av unga liberaler och socialdemokrater och ställde krav på sexualpolitiken. Rörelsens utgångspunkt var individens frihet och de krävde bland annat fri abort.¹⁹⁰ Kvinnorörelsen var av stor vikt under 1960-talet och allt fler kvinnoförbund skapades och begärde förändring. En av dessa var Grupp 8 som hade fri abort som kärnfråga.¹⁹¹

Könsrollsdebatten drevs, likt sexliberalismen, främst av liberaler och socialdemokrater.¹⁹² De menade att de könsroller folk var vana vid var normer sprungna ur patriarkatet. Journalist och redaktör Eva Moberg ställde sig kritisk till att kvinnans roll enbart var att vara någons moder eller maka. Moberg talade för jämställdhet och att ansvaret för familj och hem skulle delas upp.¹⁹³ Idérörelserna hade stor förändring på samhället.¹⁹⁴

Samtida kom också allt fler inom vård och psykiatri att ställa sig bakom fri abort. Därtill framkom nya uppgifter om att nekad abort kunde ge negativa konsekvenser psykiskt sett.¹⁹⁵

5.5 Fri abort

Idérörelserna, polenaffären och de nya uppgifterna om psykiska konsekvenser på nekad abort förde med sig förändring.¹⁹⁶ 1971 kom ett statligt betänkande som föreslog en avkriminalisering. Kravet på att abort skulle föregås av en ansökning kvarstod dock. Således skulle abort fortfarande vara villkorat.¹⁹⁷ Betänkandet möttes med oenighet och flertalet

---

¹⁹⁰ Lennerhed (2017) s. 130f.

¹⁹¹ Lennerhed (2017) s. 134f.

¹⁹² Lennerhed (2017) s. 131.

¹⁹³ Moberg (1961) s. 71-76.

¹⁹⁴ SOU 2005:90 s. 47f.

¹⁹⁵ Lennerhed s. 136.

¹⁹⁶ SOU 2005:90 s. 47f, och Lennerhed (2017) s. 136.

¹⁹⁷ SOU 1971:58 s. 139f.

var missnöjda. Många var dock vid tillfället positivt inställda till en liberalare lagstiftning.¹⁹⁸ Det var främst kristna organisationer, som hävdade fostrets egenvärde, som motarbetade fri abort. Samtidigt beviljades dock de flesta abortansökningar. Praxis tillät således redan fri abort.¹⁹⁹

År 1974 kom ett nytt förslag till abortlag. Förslaget skulle i praktiken göra att lagstiftningen anpassades efter praxis.²⁰⁰ Lagförslaget skulle ge kvinnan rätten till sin egna kropp, men skulle också, enligt motståndarna, göra fostret rättslöst. Moderat Ingegärd Troedsson hävdade att fostret skulle ses som en självständig varelse och jämförde det med ett nyfött barn eller en svårt sjuk person.²⁰¹ Moderat Allan Åkerlind befarade att lagförslaget skulle föra med sig ett okontrollerat sexliv och ytterligare en moderat hävdade att abort var att jämföras med mord.²⁰² Riksdagsdebatten pågick sällsynt länge och utanför hölls demonstrationer av bland annat kristna ungdomsförbund.²⁰³

---

¹⁹⁸ Karlsson et al. (1999) s. 152.

¹⁹⁹ Lennerhed (2017) s. 141.

²⁰⁰ Prop. 1974:70 s. 3.

²⁰¹ Riksdagens protokoll 1974:93 s. 21.

²⁰² Riksdagens protokoll 1974:93 s. 109 och 117.

²⁰³ Sveriges radio: "Riksdagsdebatt om nya abortlagen" 1974-05-29.

6 Analys

6.1 Likheter i argumentationen för surrogatskap och fri abort

Det för förespråkarna starkaste och mest återkommande argumentet för både abort och surrogatskap tycks gälla självbestämmanderätten. SMER, RFSL och liberala riksdagsledamöter har alla hävdad värdet av autonomi hos kvinnor. Argumentet kan således höras såväl i riksdagen som utanför den politiska debatten. Vikten av självbestämmanderätten har uttryckts av bland annat SMER och Jönsson när de visat förståelse för att surrogatskap kan leda till problem. Jönsson menar att det kan leda till människohandel och SMER påpekar de fysiska och psykiska riskerna för farandet skulle kunna innebära för kvinnor. Riskerna för farandet kan innebära tycks dock inte rättfärdiga en inskränkning av autonomi. Självbestämmanderätten anses därför viktigare än eventuella risker. Likadant uttryckte liberala debattörer och feminister att kvinnor borde ha självbestämmanderätt nog att själv kunna besluta om abort.

Ett annat liknande argument är att en legalisering skulle kunna vara normbrytande för kvinnan. I lagändringen för abort var könsrollsdebatten och sexliberalismen avgörande och förespråkarna ogillade tanken på kvinnan som enbart moder eller maka. Jönsson hävdar på liknande vis att en legalisering av surrogatskap hade inneburit emancipation för kvinnan och att det hade utmanat den traditionella bilden av vad mödrande innebär.

I båda argumentationerna lyfts argumentet om att en legalisering skulle minska andra osäkra tillvägagångssätt. Gällande abort var de alternativa tillvägagångssätten ofta förenade med stora risker. 1938 års abortlag rättfärdigades med att en legalisering av fri abort skulle göra farandet säkrare för kvinnan. Likaså lyftes det fram i exempelvis SOU 2016:11 att en svensk reglering och tillåtande av altruistiska surrogatskap hade kunnat leda till färre oetiska tillvägagångssätt.

6.2 Skillnader i argumentationen för surrogatskap och fri abort

De skillnader som uppkommer i de olika debatterna är inte lika många som likheterna. En skillnad ligger dock i vilka aktörer som argumenterat. Moderaterna var länge emot abort. Så sent som under riksdagsdebatten 1974 likställde moderata riksdagsledamöter abort med mord. Idag är de dock en av de partier som står bakom altruistiska surrogatskap.

Ett argument som är karaktäristiskt för debatten om surrogatskap och som inte kan likna argumenten för fri abort är att surrogatskap kan likställas med vilket arbete som helst. En annan skillnad ligger i hur lagstiftningen växte fram. Ett argument för abort var att det skulle göra att lagstiftning stämde överens med praxis på området. I praktiken var således aborten fri men lagstiftningen halkade efter. Surrogatskap genomförs inte inom svensk hälso- och sjukvård, det kan därför inte argumenteras för att en lagändring hade, likt abortdebatten, legaliserat praxis.

6.3 Likheter i argumentationen mot surrogatskap och fri abort

Många av argumenten mot surrogatskap och abort är besläktade. I båda debatterna är faran för påtryckningar från omgivningen påtaglig. Kvinnan befarades påverkas av den tilltänkta fadern när det gällde abort. Liknande rädsla återfinns i debatten om surrogatskap. I SOU 2016:11 framkommer det tydligt hur stor rädslan för påtryckningar från omgivningen är. Där framkommer att det främst är faran för att förfarandet inte skulle vara frivilligt som ligger till grund för utredningens beslut om att inte tillåta altruistiska surrogatskap. Påtryckningarna skulle göra att kvinnans självbestämmanderätt, både när det gäller abort och surrogatskap, inskränks.

Det finns även en överhängande rädsla för att kvinnan ska ångra sig. Rädslan för ånger är ett argument som återfinns i båda debatterna. I SOU 2016:11 påpekades också att det inte var samma sak att samtycka till

graviditet som förlossning. De menade att det kunde vara svårt för kvinnor att inse vad det innebär att ge bort ett barn nio månader i förväg, därmed skulle ångerrätten vara väsentlig.

Därtill har det funnits en rädsla i båda debatterna att kvinnan kan vara i ett tillräckligt förvillat tillstånd för att inte anses kunna ta ett klartänkt beslut. I abortdebatten handlade det om graviditetsdepression. Idag befaras bland annat den ekonomiska vinning i kommersiella surrogatskap göra att hon inte inser riskerna med surrogatskapet.

Ytterligare en likhet är att båda debatterna befarar vad en legalisering ska leda till. Fri abort skulle enligt moderata riksdagsledamot Åkerlind kunna leda till ett okontrollerat sexliv. Ett tillåtande av altruistiska surrogatskap befaras istället leda till en normalisering av förfarandet och i slutändan bidra till en legalisering av kommersiella surrogatskap. Det finns således en tanke om att en legalisering kan innebära en så kallad snöbollseffekt eller slippery slope.

Kristna debattörer och moderata riksdagsledamöter åberopade länge värdet av människolivet i frågan om fri abort. I riksdagsdebatten 1974 likställdes abort med att döda. Liknande argument återfinns i debatten om surrogatskap. Kristdemokraterna är restriktivt inställda till surrogatskap och har använt livets okränkbarhet som ett tidigt argument mot surrogatskap.

Mycket av argumentationen mot surrogatskap och abort hänför sig således till en vilja av att skydda kvinnan. Sveriges kvinnolobby menar att lagstiftningen måste skydda utsatta kvinnor från surrogatskap. Liknande inställning hade Mentalvårdsbyrån i abortfrågan. I både surrogatskap- och abortdebatten ska kvinnan skyddas från att ta ett felaktigt beslut. Det finns därtill en vilja att skydda kvinnan från vad en legalisering kan leda till.

6.4 Skillnader i argumentationen mot surrogatskap och fri abort

Ett vanligt argument mot surrogatskap är att förfarandet skulle innebära en exploatering och människohandel. Surrogatskap som förfarande verkar för motståndarna innebär en otillåten exploatering och människohandel - oavsett hur det genomförs eller om det skulle vara på altruistiska eller kommersiella grunder. Dessa argument förekommer inte i debatten kring fri abort.

En stor skillnad i de olika debatterna är feministernas position. I den allmänna debatten kring abort var feministerna en stark positiv röst. Det ansågs som en viktig feministiska fråga att fri abort skulle införas. När det kommer till surrogatskap är dock feministerna, i de flesta fall, emot en legalisering. De menar även här att det är en fråga av stor vikt för feminism, men denna gången vill de inte legalisera förfarandet. De använder i stort samma argument, nämligen kvinnans självbestämmanderätt och frihet, men kommer till två olika slutsatser. Feminister som argumenterade för fri abort menade att kvinnans autonomi riskerades inskränkas om hon inte fick möjligheten att avbryta en graviditet. Idag menar feminister att surrogatskap avtalar bort kvinnans frihet och självbestämmanderätt i nio månader.

6.5 Analys av argumenten

Argumentationerna ger upphov till båda likheter och skillnader. Gemensamt för alla parter är dock en vilja att främja kvinnans bästa. Hur kommer det sig att två grupper som värnar om samma sak håller olika ståndpunkter?

6.5.1 Exploatering, påtryckningar och frivillighet

I argumentationen mot surrogatskap hävdar feminister att kvinnor skulle bli exploaterade om förfarandet var tillåtet. De menar således att om surrogatskap skulle legaliseras hade flera kvinnor, trots att de inte vill, utnyttjats och agerat surrogatmoder. Argumentationen bygger på att kvinnan

inte har möjlighet att själv värna om vad som skulle vara bäst för henne. Viljan som uttrycktes under abortdebatten om att kvinnor skulle få bestämma över sin egen kropp har idag gått förlorad.

En återkommande rädsla är att kvinnor inte ingår förfarandet med tillräcklig insikt. Kvinnan befarades alltså, både när det kommer till abort och surrogatskap, påverkas av situationen och därmed vara tillräckligt förvillad för ett beslutstagande. Kvinnan omyndigförklarades i debatten om abort och hennes självbestämmanderätt avfärdades med att hon inte skulle vara klartänkt. Idag omyndigförklaras hon genom förbudet mot surrogatskap och tanken om att hon skulle påverkas av ekonomiska intressen. Dessutom uttrycks det i SOU 2016:11 att en ångerrätt är viktig eftersom en kvinna inte kan, nio månader i förväg, förstå vad det innebär att ge bort ett barn. Argumentationen om ångerrätten präglas av en syn på kvinnan som oförmögen att förstå innebörden av ett beslut och inte heller förmögen att fatta egna beslut. I båda fallen leder denna misstro till kvinnors beslut till ett förmyndarskap och att kvinnors bästa ligger i att valmöjligheterna istället förbjuds dem.

En annan del av argumentationen fokuserar på att påtryckningar från omgivningen kan påverka kvinnan. Det presumeras att om det vore tillåtet att vara surrogatmoder så skulle kvinnor genomgå förfarandet på grund av tvång. Rädslan för påtryckningar saknar, enligt SMER:s remissvar, stöd i forskning. Abortdebatten gav upphov för en liknande rädsla för påtryckningar från omgivningen. Där vilade inte heller argumenten på kunskap. Argumentationen bygger, i de båda debatterna, således på antagande och spekulationer. Trots bristande belegg för att surrogatskap skulle kunna vara påtvingade anses risken stor för att kvinnor skulle påverkas av sin omgivning. Det talar ännu en gång för en bild av kvinnan som oförmögen att ta egna, självständiga beslut.

6.5.2 Synen på kvinnan

I argumentationen mot surrogatskap hävdade Ekman att surrogatskapet håller en förälder utanför – nämligen surrogatmodern. Argumentet bygger på att surrogatmodern egentligen vill vara en del av föräldraskapet. Surrogatskap som förfarande grundar sig i att en kvinna samtycker till att bära ett barn för att sedan ge bort det. Med förfarandet kommer en presumtion om att kvinnan inte vill vara en del av föräldraskapet. Surrogatmodern har, innan graviditeten påbörjats, samtyckt till att bära ett barn åt någon annan. Med det samtycket har hon också medgett att hon inte önskar en föräldraroll.

Enligt Ekmans argument tycks dock en kvinna alltid vilja vara en förälder till det barn hon bär, eftersom det endast är då hon kan anses hållas utanför ett föräldraskap. Argumentet bygger således på att en kvinna inte kan önska bära ett barn utan att vara förälder. Detta leder till presumtionen att en kvinna, givet chansen, alltid vill vara en moder. På samma vis som ett tillåtande av surrogatskap har anklagats befästa en skev kvinnosyn befäster Ekmans argument en annan skev syn på kvinnan. Det vill säga tanken om kvinnan som inget annat än en moder. En tanke som förespråkarna för fri abort och könsrollsdebattörerna ville bort ifrån under 1960- och 1970-talet. Kvinnor som inte ville behålla sitt barn ansågs tidigare som okvinnliga. Kvinnor som idag vill bära ett barn utan att behålla det tycks på liknande sätt falla utanför det kvinnliga idealet.

Ekman menade också att graviditeten kan vara en själslig upplevelse, den upplevelsen skulle försvinna med surrogatskapet. I argumentet hävdar Ekman att en graviditet för kvinnor bör vara något speciellt, men också att en graviditet åt någon annan inte skulle kunna vara samma själsliga upplevelse. Återigen framhålls modersrollen som något närmast heligt. Det ges inte något utrymme för kvinnor att själva bestämma vad en graviditet kan innebära för dem, både då det gäller att behålla barnet eller ej.

6.5.3 Sammanfattning

Argumentationen sker således med ungefär ett halvt sekels mellanrum, och ändå är kärnan i argumenten återkommande. Det finns fortfarande en rädsla kring att kvinnan inte ska kunna ta ett informerat och frivilligt beslut. Istället anses det vara av största vikt att denna kvinnan skyddas av lagstiftningen. Argumentationen mot surrogatskap mynnar således ut i ett positivt förmyndarskap. Något som, när det gäller aborten, försvann med 1974 års abortlag.

6.6 Förändrat skyddsobjekt

Både abortlagen från 1938 och 1974 var ett sätt att legitimera praxis. Således var det normer och samhället som påverkade lagstiftningen. Avgörande för lagstiftningen fram till ungefär mitten av 1900-talet var en vilja av allmänpreventiv reglering. Under tidsperioden var idén om folkhemmet och hemmafrun stark och abort ansågs som ett nederlag för samhället. Målet var att antalet aborter skulle minska och lagstiftningen blev ett verktyg. Syftet var alltså främst vad som i längden ansågs mest gynnsamt för samhället i stort. Skyddsobjektet var således i första hand samhället och lagstiftningen skapade normativa budskap. Den enskildes intressen, i detta fall kvinnors, sattes inte i främsta rum.

En av de då få godkända anledningarna till abort efter legaliseringen 1938 var på eugeniska grunder. Detta är tidstypisk och talar för samhället som främsta skyddsobjekt. Med eugeniken kunde samhället förfinas och oönskade egenskaper skulle inte ges möjlighet att fortplantas. Kvinnor fick dessutom genomgå långa ansökningsprocesser där hennes yttre och hälsa undersöktes. Undersökningarna var ofta så långt utdragna att kvinnan gjorde abort först när hälften av graviditeten passerat. Kvinnor tvingades därmed bära ett barn hon inte önskade behålla i flera månader. Det torde vara plågsamt för henne. Likaså kan ansökningsprocessen antas ha varit påfrestande. Individerna, det vill säga kvinnorna, led således för samhällets bästa.

Med 1960-talet kom förändring. Samhället gick från att vilja skydda samhället från antalet aborter till ett mer individinriktat perspektiv. Kvinnan sågs på som en självständig person istället för att enbart vara någons moder eller maka. De nya idérörelserna tog ett stadigt grepp om samhället och värnade framförallt om kvinnors rättigheter och den allmänna debatten krävde förändring. Skyddsobjektet blev istället individen och dess rätt till autonomi. Förmyndarstaten stod i vägen för individen och strävan efter jämställdhet gick inte ihop med förmyndarskapet över kvinnan. Med förändringen sågs kvinnan förmögen att ta sina egna beslut, utan rädsla för övertalning eller att graviditetsdepression hade påverkat henne. Abortlagstiftningen förändrades därmed bland annat på grund av nya värderingar i samhället.

Debatten om surrogatskap idag vittnar om att individen som skyddsobjekt i någon mån gått förlorat. När det idag värnas om självbestämmanderätten görs det på ett annat vis än det gjordes under abortdebatten. Då var självbestämmanderätten främst kopplad till vikten av att kvinnan fick bestämma själv. Idag är det istället en övervägande oro och rädsla över att maktrelationer, omgivningen och andra typer av påtryckningar skulle påverka kvinnans beslut. Möjligtvis har kanske, i detta hänseendet, individen som skyddsobjekt gått över till en vilja att skydda kvinnan från skadliga strukturer. Altruistiska surrogatskap som förfarande anses inte som något negativt i sig, det framkommer av bland annat SOU 2016:11. Det kan därmed inte jämföras med abort som sågs på som ett nederlag för samhället. Istället befaras omständigheter och strukturer göra att surrogatskap inte blir frivilligt. Både SMER, SOU 2016:11 och den allmänna debatten befarar att den struktur kvinnan befinner sig i skulle komma att påverka hennes beslut och frivillighet. Skyddsobjektet tycks därmed vara kvinnan. Hon måste skyddas från att vara surrogatmoder eftersom hon inte, på grund av strukturer hon lever i, kan ställa upp frivilligt.

7 Sammanfattande slutsats

Surrogatskap- och abortdebatterna har gett upphov till båda likheter och skillnader. Motståndare och förespråkare av fri abort och surrogatskap vill båda värna om kvinnorna, men har olika tillvägagångssätt. De som argumenterar för menar att kvinnans autonomi och självbestämmanderätt inte ska inskränkas. Eventuella risker som förfarandet för med sig ska inte hindra kvinnan från att ta ett eget beslut. Det finns en tanke om att kvinnan i större utsträckning kan skydda och värna om sig själv. Individens självbestämmanderätt är därmed främsta skyddsobjektet. Motståndarna till surrogatskap befarar att omgivning och de strukturer vi har i samhället kan komma påverka kvinnans beslut.

Debatterna grundas således i vilket skyddsobjekt man vill värna om. Första halvan av 1900-talet värnade man om samhället som främsta skyddsobjekt medan 1974 års abortlag bygger på individens frihet som främsta skyddsvärde. Att förbjuda surrogatskap skyddar kvinnan från påtryckningar medan att legalisera ännu en gång hade haft kvinnans autonomi som skyddsobjekt. Det hade inneburit att kvinnans rätt att ta egna beslut hade säkerställts, oavsett vilken utgång det får.

Huruvida surrogatskap bör legaliseras i Sverige utreds inte i detta arbete. Det kan vara eftersträvansvärt att ha ett perspektiv som i större utsträckning tar hänsyn till hur de strukturer vi lever i kan påverka kvinnors beslut samt rättsutvecklingen. Det finns dock också en fara i att inskränka kvinnors frihet med argumentet att de i någon mening behöver skyddas från sina egna beslut. Om risken för påtryckningar och tvång är den främsta orsaken till att altruistiska surrogatskap inte ska tillåtas bör innebörden av det argumentet tas i åtanke. Detta argument, likt argumentationen mot fri abort, riskerar att omyndigförklara kvinnor, samt förminska deras kapacitet och förmåga. Argumentet vittnar om tanken att kvinnan inte är förmögen att värna om sig själv.

Käll- och litteraturförteckning

KÄLLOR

Tryckta källor

Utredningsbetänkande

SOU 1935:15 Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap.

SOU 1953:29 Abortfrågan betänkande.

SOU 1971:58 Rätten till abort.

SOU 2000:20 Steriliseringsfrågan i Sverige 1936 – 1975.

SOU 2005:90 Abort i Sverige.

SOU 2016:11 Olika vägar till föräldraskap.

Propositioner och regeringsskrivelser

Prop. 1938:136 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m.m.

Prop. 1946:156 om vissa ändringar i lagen (1938:318).

Prop. 1974:70 Kungl. Maj:ts proposition med förslag till abortlag m.m.

Utskottsbetänkanden

Bet. 1987/88:SoU26 om befruktning utanför kroppen, m.m.

Bet. 2005/06:SoU16 Genetisk integritet m.m.

Övrigt riksdagstryck

Riksdagens protokoll 1974:93.

Mot. 1991/92:So455 av Chatrine Pålsson m.fl. (kds), Människolivets okränkbarhet.

Mot. 1997/98:So14 av Anita Person (s) med anledningen av prop. 1997/98:110 Frysförvaring av befruktade ägg.

Mot. 2005/06:So712 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd), Biopolitik.

Skriftlig fråga 2007/08:1594 av Carina Hägg (s), Surrogatmödrar.

Mot. 2008/09:So559 av Gunvor G Ericson m.fl. (mp), Surrogatmoderskap.

Europeiska unionen

Europaparlamentet

Europaparlamentets resolution av den 5 april 2011 om prioriteringar och utkast till en ny ram för EU-politiken för att bekämpa våld mot kvinnor, 2010/2209(INI).

Elektroniska källor

Amineh Kakabaveh m.fl., ”Stoppa handeln med kvinnor och barn”, Dagens samhälle, <<https://www.dagensamhalle.se/styrning-och-beslut/demokrati/stoppa-handeln-med-kvinnor-och-barn/>>, besökt 2021-04-10.

Amineh Kakabaveh, ”Surrogatmödraskap öppnar för utnyttjande”, SvD, <<https://www.svd.se/surrogatmodraskap-oppnar-for-utnyttjande>>, besökt 2021-05-11.

Ancy K Sunny, ”How friends introduced me to lesbianism, surrogacy and foosball”, <<https://www.theweek.in/leisure/society/2019/08/31/how-friends-introduced-me-to-lesbianism-surrogacy-and-foosball.html>>, besökt 2021-05-05.

Anna Giotas-Sandquist och Malpuri Groth, ”Surrogatmoderskap är ingen frihetsfråga, M”, Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/BRv3lv/surrogatmoderskap-ar-ingen-frihetsfraga-m>>, besökt 2021-04-27.

Barbro Westerholm och Maria Weimer, ”Regeringen har moralpanik om surrogatmödrarskap”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/liberalerna-om-surrogatmodrarskap>>, besökt 2021-05-10.

Carina Hägg, ”Surrogatmödrar är människohandel”, SvD, <<https://www.svd.se/surrogatmodrar-ar-manniskohandel>>, besökt 2021-04-10.

Carina Ohlsson m.fl., ”Vi säger kraftfullt nej till surrogatmödraskap”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/vi-sager-kraftfullt-nej-till-surrogatmodraskap>>, besökt 2021-04-26.

Daniel Szpiegler, ”Surrogatmamma måste bli lagligt”, Aftonbladet, <<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/qlrKX8/surrogatmamma-maste-bli-lagligt>>, besökt 2021-05-15.

Feministiskt initiativ, ”Surrogatmödraskap”, <<https://feministisktinitiativ.se/politik/sexualpolitik/surrogatmodraskap/>>, besökt 2021-05-07.

Göran Hermerén, ”Surrogatmoderskap: varför – och varför inte?”, Läkartidningen, <<https://lakartidningen.se/lt-debatt/2011/01/surrogatmoderskap-varfor-och-varfor-inteae/>>, besökt 2021-04-11.

Hanna Skanne och Adam Wojciechowski, ”Kakabavehs motion baserad på fördomar”, SvD, <<https://www.svd.se/kakabavehs-motion-baserad-pa-fordomar>>, besökt 2021-05-11.

Institutet för språk och folkminne, ”Cisperson”, <<https://www.isof.se/sprak/nyord/nyord/aktuellt-nyord-2002-2015/2014-06-02-cisperson.html>>, hämtad 2021-05-22.

Joakim Lundgren, ”KD och V överens: Risken stor för exploatering av kvinnor”, Dagen, <https://www.dagen.se/nyheter/2013/03/01/kd-och-v-overens-risken-stor-for-exploatering-av-kvinnor/?action=accountcomplete&R=OCrzrkenIB&subscriberState=new_customer>, besökt 2021-05-06.

Kajsa Ekis Ekman, ”Surrogatmödraskap är prostitution”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/surrogatmodraskap-ar-prostitution>>, besökt 2021-05-06

Luchina Fisher, ”Kim Kardashian West explains why she chose surrogate for her third child”, ABC News, <<https://abcnews.go.com/GMA/Culture/kim-kardashian-west-explains-chose-surrogate-child/story?id=53715998>>, besökt 2021-05-05.

Luchina Fisher, ”Sarah Jessica Parkers surrogate gives birth to twins”, ABC News, <<https://abcnews.go.com/Entertainment/ReproductiveHealth/story?id=7908689&page=1>>, besökt 2021-05-05

Lydia Walsten, ”Legalisera surrogatmödraskap”, SVT Nyheter, <<https://www.svt.se/opinion/lydia-walsten-om-surrogat>>, besökt 2021-05-10.

Maria Shottenius, ”Jag provoceras av beskäftigheter som ’det är ingen mänsklig rättighet att få barn’”, DN, <<https://www.dn.se/kultur-noje/maria-schottenius-jag-provoceras-av-beskaftigheter-som-det-ar-ingen-mansklig-rattighet-att-fa-barn/?forceScript=1&variantType=large>>, besökt 2021-05-16.

Mia Fahlén och Getrud Åström, ”Kvinnors kroppar är inte bara behållare”, SvD, <<https://www.svd.se/kvinnors-kroppar-ar-inte-bara-en-behallare>>, besökt 2021-05-06.

RFSU, ”1930-talet: Fertilitetskris och abortförbud”, <<https://www.rfsu.se/vad-vi-gor/i-sverige/fragor-vi-jobbar-med/ratten-till-abort/abortrattens-historia/1930-taletfertilitetskris-och-abortforbud/>>, besökt 2021-05-16.

Sandra Ehne, ”Provocerande av ett feministiskt parti som MP”, SvD, <<https://www.svd.se/provocerande-av-ett-feministiskt-parti-som-mp>>, besökt 2021-05-11.

SMER, ”Om SMER”, <<https://smer.se/om-smer/>>, besökt 2021-05-07.

SMER, ”Surrogatmoderskap”, <<https://smer.se/teman/livets-borjan/surrogatmoderskap/>>, besökt 2021-05-07.

Sophia Ahlin, ”M: förbjud inte kvinnor att bli surrogatmammor”, DN, <<https://www.dagenssamhalle.se/samhalle-och-valfard/sjukvard/m-forbjud-inte-kvinnor-att-bli-surrogatmammor/>>, besökt 2021-05-10.

Sveriges radio, ”Avgörande ögonblick: Riksdagsdebatten om nya abortlagen”, från 1974-05-29, <https://sverigesradio.se/artikel/5332019>, besökt 2021-05-19.

Sveriges radio, ”Kropp och Själ – Surrogatbarn föds utanför den svenska sjukvården”, <<https://sverigesradio.se/avsnitt/1036478>>, besökt 2021-05-12.

Sverige statsministrar, ”Personer som varit statsminister i Sverige”, <<https://www.sverigesministrar.se/statsminister>>, besökt 2021-05-16.

SVT, dokumentär av Sven Blume, ”Surrogat – att föda någon annans barn”, <<https://www.svtplay.se/video/31109150/dox-surrogat-att-foda-en-annans-barn?fbclid=IwAR3ty-QU2hfLmkmyNYd-hSBvxphq4rwMFApHxohZ9serE4alyJkNFcxAX74>>, besökt 2021-05-19.

SVT Nyheter, ”Antalet barn som föds med surrogat ser ut att bli fler än internationella adoptioner”, SVT granskning, <<https://www.svt.se/nyheter/granskning/ug/antalet-barn-som-fods-med-surrogat-ser-ut-att-bli-fler-an-internationella-adoptioner>>, besökt 2021-05-05.

SVT Nyheter, ”Surrogatfrågan splittrar partierna”,
<<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/surrogatfragan-splittrar-partierna>>, besökt 2021-05-15.

Ulf Kristersson och Filipa Reinfeldt, ”Surrogatmoderskap – en fråga om frihet”, Aftonbladet,
<<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/9vXLdw/surrogatmoderskap--en-fraga-om-frihet>>, besökt 2021-05-03.

Ung vänster, ”Låt inte surrogathandeln smygas igenom”,
<<https://ungvanster.se/lat-inte-surrogathandeln-smygas-igenom/>>, besökt 2021-05-11.

LITTERATUR

Andersson, Jenny (2003), *Mellan tillväxt och trygghet*. Acta universitatis upsaliensis.

Bibelkommissionens översättning (2000), *Bibeln*. Bokförlaget libris.

Dworkin, Andrea (1983), *Right-wing women*. G. P. Putnam’s Sons.

Ekman, Kajsa Ekis (2011), *Varat och varan – prostitution, surrogatmoderskap och den delade människan*. Leopard förlag.

Hatje, Ann-Katrin (1974), *Befolkningsfrågan och välfärden: debatten om familjepolitik och nativitetssökning under 1930- och 1940-talen*. Allmänna förlaget.

Jönsson, Kutte (2003), *Det förbjudna mödrskapet – en moralfilosofisk undersökning av surrogatmoderskap*. Bokbox förlag.

Karlsson, Gunnel (1999), ”Den känsliga abortfrågan. Konsten att undvika konflikt”. I *Kvinnor mot kvinnor: om systerskapets svårigheter*. Norstedts.

Lennerhed, Lena (2017), *Kvinnotrubbel: abort i Sverige 1938 – 1974*. Gidlunds förlag.

Moberg, Eva (1961), ”Kvinnans villkorliga frigivning”. I *Unga liberaler: nio inlägg i idédebatten*. Bonniers.

Musson, Anthony; Stebbings, Chantal (2012), *Making legal history: approaches and methodologies*. Cambridge University Press.

Mägi, Erik och Zimmerman, Lina-Lea (2015), *Stjärnfamiljejuridik – svensk familjelagstiftning ur ett normkritiskt perspektiv*. Gleerups.

Palme, Jacob (1964), *Fri abort*. Bokförlaget prisma.

Reagan, Leslie J. (1998), *When abortion was a crime. Women Medicine and Law in the United States, 1867 - 1973*. University of California Press.

Sandgren, Claes (2018), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – ämne, material, metod och argumentation*. Norstedts juridik.

Stoll, Jane (2013), *Surrogacy arrangements and legal parenthood – Swedish law in a comparative context*. Elanders Sverige AB.

Swärd, Stefan (1984), *Varför Sverige fick fri abort. Ett stadium av en policyprocess*. Graphic systems.

Trolle Önnerfors, Elsa och Wenander, Henrik (2016), *Att skriva rätt – goda råd för att skriva uppsats i juridik*. Wolters kluwer.

ÖVRIGA KÄLLOR

Bengtsson, Gunne, *Abortlagen – en förmyndarlag*, Aftonbladet, 1962-04-14.

Dagens Nyheter, *Aborter i Polen klart straffbara: besked från RÅ*, 1965-02-14.

FN:s kommitté för barnets rättigheter, *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet*, 2013-05-29.

RFSL, *Remissvar: Olika vägar till föräldraskap (SOU 2016:11)*, 2016-06-30. [cit. Remissvar RFSL]

RFSU, *Om abort*, Redaktör: Ingrid Frisk och Kristina Castell, 2014.

SMER rapport 2013:1, *Assisterad befruktning – etiska aspekter*. [cit. SMER 2013]

SMER, *Remissvar ang. Olika vägar till föräldraskap. SOU 2016:11*, 2016-06-14. [cit. SMER 2016]

Svenska Dagbladet, *Aborten får stark läkarkritik*, 1935-05-02.

UN Committee on the Rights of the Child, *Concluding observations on the report submitted by India under article 12, paragraph 1, of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*, 2014-06-13.